

CELOVCEVSKA VEŠTNIK

Letnik XXVI.

Celovec, petek, 15. januar 1971

Štev. 2 (1487)

GLAVNI TAJNIK OZN U TANT:

Mir, pravičnost, napredek

Za uresničitev teh ciljev mora vsak prispevati svoj delež

Na pragu novega leta je glavni tajnik Organizacije združenih narodov U Tant spet naslovil na človeštvo poziv, naj se zavzema za uresničitev ciljev, ki si jih je zastavila svetovna organizacija. Pri tem je spomnil na splošno deklaracijo o pravicah človeka, prvi dokument, posvečen človekovim pravicam in temeljnim svobodam, ki jih je razglasila organizirana skupnost narodov.

Deklaracija — je dejal U Tant — je bila stalni vir navdihov za pozitivne in napredne akcije, ki naj zagotovijo splošno priznavanje in spoštovanje osnovnih načel svobode in dostojanstva za vse ljudi na svetu, ne glede na raso, spol in vero. Deklaracija je spodbudila vrsto forumov po vsem svetu, ki so postavili trdne pravne osnove za zaščito, izboljšanje in uveljavljanje vrste civilnih, političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih pravic za vse moške in ženske. Deklaracija je bila tudi vir programov in dejavnosti, katerih cilj je bil, da vsi ljudje doumejo svoje pravice in se globoko zainteresirajo za enake pravice vseh članov človeške družine.

Kljub precejšnjim že doseženim rezultatom — je dalje menil U Tant — pa se je treba zavedati, koliko je še treba storiti, preden bodo humanitarni cilji ustanovne listine Združenih narodov uresničeni in preden bodo načela splošne deklaracije postala stvarnost.

Leto 1971 — poudarja glavni tajnik Združenih narodov — bomo slavili kot mednarodno leto boja proti rasizmu in rasni diskriminaciji. V tem letu se moramo še odločneje boriti za odpravo rasnega razlikovanja in drugih manifestacij rasne nestrpnosti. Politika apartheida, posebno na ozemljih, ki so še vedno pod kolonialno upravo, grobo žali vest človeštva in ogroža življenje precejšnje-ga dela ljudi na svetu. V širši perspektivi nastopajočega desetletja, ki smo ga posvetili razvoju in razorožitvi, mora vsak izmed nas prispevati svoj delež za uresničitev ciljev Združenih narodov — miru, pravičnosti in napredka. Samo ti cilji obe-tajo, da bodo vsi ljudje končno le uživali vse pravice, razglašene v splošni deklaraciji o človekovih pravicah.

Slovenska vlada

USTANOVILO KOMISIJO
ZA ZUNANJO POLITIKO

Republiški izvršni svet SR Slovenije je na svoji seji 8. januarja sprejel sklep o ustanovitvi posebne komisije za zunanje politična vprašanja. Naloga te komisije je spremljati in proučevati vprašanja zunanje političnega pomena tako za Jugoslavijo kakor še posebej za Slovenijo.

Predvsem se bo komisija ukvarjala z vprašanji slovenskih narodnih manjšin v sosednjih državah ter narodnih manjšin v Sloveniji. Prav tako bodo v pristojnost komisije spadala vprašanja slikov z inozemstvom, mejnega prometa, zaposlitve delavcev v inozemstvu in izseljencev.

Za predsednika komisije je bil imenovan podpredsednik republiškega izvršnega sveta dr. France Hočevar.

POLOŽAJ NA SREDNJEM VZHODU

spet povzroča zaskrbljenost v svetu

V treh tednih, namreč 5. februarja, poteče sedanje premirje, ki so ga po lanski zopetni „vojni“ na Srednjem vzhodu sklenile bojujoče se sile — na eni strani arabske dežele, na drugi strani Izrael. In po dosedanjih izkušnjah bi se moral zgoditi naravnost čudež, če bi v tem kratkem času hoteli doseči napredek, ki bi zagotavljal, da se po 5. februarju sovražnosti ne bi spel nadaljevale z orožjem.

Pred nedavnim je posebni poslanec glavnega tajnika Združenih narodov U Tanta, švedski diplo-

mat Gunnar Jarring, začel že svoj tretji poskus posredovanja. Bil je dva dni v Izraelu, kjer je razgovarjal s tamkajšnjimi vodilnimi ljudmi. Med njegovimi razgovori pa so izraelski voditelji kar dovolj jasno povedali, da pravzaprav sploh ne mislijo resno na kakšno spravo z arabskimi deželami in da predvsem ne nameravajo spoštovati sklepov, ki jih je sprejel varnostni svet, namreč izprazniti zasedena arabska ozemlja.

Gunnar Jarring se je vrnil v New York, kjer je poročal U Tantu. Podrobnosti o njegovem najnovejšem poslanstvu niso znane, znano pa je stališče, ki ga je v imenu arabskih dežel obrazložil egiptovski predsednik Anvar el Sadat: Arabci niso pripravljeni v tretje podaljšati premirje, če ne dobijo jamstva za uspeh sedanjih pogajanj o Srednjem vzhodu.

Torej vse kaže, da v stališčih obeh nasprotnih sil doslej ni prišlo do kakšnih bistvenjših sprememb, to je do takih sprememb, ki bi upravičevale upanje v bližnjo miroljubno rešitev spora. Zato v mednarodni javnosti znova narašča zaskrbljenost zaradi položaja na Srednjem vzhodu ter nekateri že kar povsem neprikrito napovedujejo, da bo še pred letošnjim poletjem prišlo do nove vojne med Izraelom in njegovimi arabskimi sosedi.

Trenutno seveda še ni tako daleč in v prihodnjih tednih bo gotovo še dovolj priložnosti za nadaljnje poskuse in napore, da bi spor reševali za zeleno mizo in ne na bojnem polju. Svoje odgovornosti pri tem se ne bosta mogli otresti tudi obe veliki sili — Amerika in Sovjetska zveza.

Deželni glavar

ZA NADALJEVANJE
POLITIKE POMIRITVE

V torek zvečer je priredil deželni glavar Hans Sima tradicionalni novoletni sprejem. V veliki dvorani celovškega Doma glasbe se je zbralo več sto predstavnikov političnega, kulturnega, gospodarskega in družbenega življenja Koroške.

Deželni glavar je v svojem govoru spomnil na uspehe lanskega leta in pri tem posebej omenil zagotovitev gradnje celovške univerze ter avtoceste skozi Ture. Kot posebno važno nalogo deželne politike je tudi za bodoče naglasil prizadevanja za mirno sožitje v deželi ter za dobre odnose s sosednjima deželama Slovenijo in Furlanijo-Julijsko Benečijo. Pozval je k sodelovanju, da bi mladini prihranili bridke izkušnje preteklosti.

Bilanca, ki obtožuje...

S 1. januarjem tega leta je stopila Amerika že v deseto leto svojega vojskovanja v Indokini in je povsem razumljivo, da se občutek „moralnega mačka“ čedalje bolj širi tudi v Ameriki sami. Končno postaja ta vojna celo že za Ameriko pretežko breme tako v ljudeh kot tudi v materialu.

O negativnem obračunu teh desetih let „umazane vojne“ dovolj prepričljivo govorijo naslednji podatki: Po uradnem poročilu ameriškega poveljstva v Saigonu so ameriške sile od začetka vietnamske vojne do zdaj izgubile 43.500 vojakov in častnikov ter „civilistov“ v službi ameriške vojske; v istem času je bilo v Vietnamu ranjenih že 211.000 ameriških vojakov in državljanov v službi vojske; ameriška vojska je v Vietnamu izgubila že več kot 4000 helikopterjev.

Še bolj pa obtožujejo naslednje številke: V desetih letih je ameriško vojno letalstvo odvrlo v Indokini, predvsem na Vietnam, 5.172.588 ton bomb, ameriška pehota in ameriško topništvo pa sta v teh vojaških operacijah porabila 5.155.700 ton streliva. Če bi rušilno moč odvrženih bomb in porabljenega streliva skušali izraziti z rušilno močjo atomskih bomb, bi lahko ugotovili, da so Američani v teh desetih letih odvrgli nad Vietnamom, Kambodžo in Laosom že 770 atomskih bomb, kakršno so leta 1945 odvrgli nad Hirošimo na Japonskem.

Kakšne so človeške žrtve med prebivalstvom teh tako težko prizadetih dežel v Indokini, nihče ne ve točno. Vsekakor pa so neprimerno večje, kot so žrtve na strani ameriške vojske, kajti znano je, da so ameriški vojaki v tej vojni dejansko le nekakšna elitna vojska, ki raje pošilja v smrt svoje domače privržence, kadar pa sama neposredno poseže v boj, uporabi vsa razpoložljiva tehnična sredstva, da prihrani življenja svojih vojakov.

Kljub temu pa tudi v Ameriki čedalje bolj prodira

Poziv mednarodnega združenja na izpolnjevanje določil člena 7

Zvezni odbor za narodno-jezikovne skupnosti in deželno kulturo v Italiji, ki je član Mednarodnega združenja za zaščito ogroženih jezikov in kultur, je imel 2. in 3. januarja 1971 zasedanje v Trstu, kjer je razpravljal predvsem o položaju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in Avstriji. Na zasedanju so sprejeli dve resoluciji. Ena se nanaša na slovensko skupnost v Avstriji in so jo poslali avstrijskemu generalnemu konzulatu v Trstu s prošnjo, da jo posreduje avstrijski zvezni vladi.

V svoji resoluciji mednarodno združenje

● opozarja na stalno odrekanje pravic, ki pripadajo slovenski skupnosti v Avstriji, in posebej na zadnje provokacije, katerih tarča je bila ta skupnost ob proslavi petdesetletnice plebiscita, provokacije, ki so bile sočasne s protislovenskimi fašističnimi demonstracijami v Trstu;

● obsoja odkrito kršenje človeških pravic ter določb senžermenske mirovne pogodbe iz leta 1919 in člena 7 državne pogodbe iz leta 1955;

● izraža svojo solidarnost slovenskemu prebivalstvu, ki je bilo prizadeto v svojem človeškem dostojanstvu in v tem sliči Baskom in ostalim narodom, katerih kultura je zatirana;

● poziva avstrijsko zvezno vlado, naj se ravna po deklariranih demokratičnih načelih s tem, da zagotovi osnovne garancije za ohranitev jezika in kulture Slovencev na Koroškem in Štajerskem kakor tudi Hrvatov na Gradiščanskem, ker je to neobhodni pogoj za iskreno evropsko politiko.

V drugi resoluciji pa je mednarodno združenje obsodilo nedavne fašistične izpade proti slovenski skupnosti v Italiji. Izraženo je bilo ogorčenje nad tem, da oblasti dopuščajo tako dejavnost, ter postavljena zahteva, da morajo besedam obsojanja fašističnih izpadov slediti konkretni ukrepi proti slehernemu zapostavljanju slovenske skupnosti. Končno je mednarodno združenje pozvalo vse državljane in njihove izvoljene predstavnike, naj se zavzemajo za izvedbo učinkovite zaščite vseh manjšin v Italiji.

Čudna „rešitev“ vprašanja

spomenika vojnemu zločincu Maier-Kaibitschu

V zadnji številki smo — kakor razni drugi listi — poročali, da so na zadnji lanskeletni seji velikovškega občinskega sveta sklepali o počastitvi nekaterih za Koroško menda posebno zaslužnih osebnosti in da je bilo ob tej priložnosti govora tudi o tem, da bi postavili spomenik Maier-Kaibitschu. ZSO je

proti taki nakani odločno protestirala ter v brzojavkah deželnemu glavarju in velikovškemu županu zahtevala odločne ukrepe, ker smatra v tem izrazito provokacijo našega ljudstva in vse demokratične javnosti.

Vest o taki nakani je res močno razburila široko javnost. Deželni glavar Sima je slopil v slik z odgovornimi mandatarji v Velikovcu ter opozoril na politično daljnosežnost takega predloga. Poudaril je, da v smislu dosledne politike mirnega sožitja v deželi takšnega ukrepa nikakor ne more odobravati, ter predlagal, naj velikovski občinski svet sprejme ustrezne sklepe.

In v Velikovcu so res „ukrepali“. Sprejeli so sklep o imenovanju treh cest po bivšem deželnem glavarju Wedenigu, dr. Steinacherju in britanskem oficirju Milesu, Schumyju se hočejo oddolžiti kdaj pozneje, Maier-Kaibitscha pa so enostavno „prezrli“. V odgovoru, ki ga je ZSO prejela iz Velikovca, je rečeno, da je bilo tozadevno poročilo Kleine Zeitung nepravilno; nasprotno pa je Kleine Zeitung svoje prvotno poročilo popravila samo v toliko, da o spomeniku za Maier-Kaibitscha niso sklepali, pač pa je bilo o tem govora.

Tako izgleda, da je bila zadeva „urejena“ na način, da je volk sit, koza pa cela. Toda: ali je zadeva res tako enostavna? Mislimo, da je že sama misel o takem načrtu nekaj nezaslišanega, za javnega mandatarja porazno spričevalo o njegovi miselnosti, za forum, kot je občinski svet, pa skrajno neodgovorno, če ne smatra za potrebno, da bi takoj in sam od sebe odločno nastopil proti vsaki taki nakani.

Avstrija na šestem mestu

V ZUNANJI TRGOVINI VZHODNOEVROPSKIH DEŽEL

Z obsegom 900 milijonov dolarjev se je Avstrija v letu 1969 uvrstila na šesto mesto v zunanji trgovini vzhodnoevropskih dežel. S tem obsegom je stala pred Švedsko in Združenimi državami Amerike, katerih trgovina z evropskim vzhodom je v omenjenem letu dosegla obseg 500 oz. 400 milijonov dolarjev.

Celokupno so vzhodnoevropske dežele leta 1969 izvozile blaga v vrednosti 54,2 milijarde dolarjev. Devet najpomembnejših zahodnih uvoznikov je od tega uvozilo blaga v vrednosti 9900 milijonov dolarjev ali okroglo 18 odstotkov vsega vzhodnoevropskega izvoza. Po vrsti so bile to Zvezna republika Nemčija (3 milijarde dolarjev), Italija in Vel. Britanija (vsaka 1,4), Francija (1,0), Japonska (0,9), Finska (0,7) ter Avstrija, Švedska in Združene države Amerike.

Med sedmimi vzhodnoevropskimi deželami je v zunanji trgovini razumljivo najbolj angažirana Sovjetska zveza. Njen izvoz je 1969 dosegel vrednost 22 milijard dolarjev. Izvoz približno iste vrednosti so dosegle Nemška demokratična republika, Češkoslovaška in Poljska skupno. Prva je dosegla izvoz v vrednosti 8,3 milijarde dolarjev, ČSSR v vrednosti 6,6 milijarde, Poljska pa v vrednosti 6,4 milijarde dolarjev. Obseg izvoza ostalih treh dežel je bil razmeroma majhen; pri Madžarski je znašal 4 milijarde dolarjev, pri Bolgariji 3,6 milijarde, pri Romuniji pa 3,3 milijarde dolarjev, skupno torej pičlih 11 milijard dolarjev.

Večji del izvoza omenjenih držav je odpadel na medsebojno trgovino. V ostali svet so te države izvozile razmeroma malo blaga. Tako ga je Sovjetska zveza izvozila v vrednosti 4,9 milijarde dolarjev, kar je bilo 22 % njenega celokupnega izvoza. Procentualno enak je bil izvoz Češkoslovaške, ki je dosegel vrednost 1350 milijonov dolarjev. Nižji je bil delež izvoza v ostali svet v Nemški demokratični republiki in v Bolgariji; v prvi je z vrednostjo 1660 milijonov dolarjev znašal 20 odstotkov celokupnega izvoza, v drugi pa s 540 milijoni dolarjev 15 odstotkov.

Vse močnejši je bil obseg izvoza v ostali svet na Madžarskem, Poljskem in v Romuniji. Za te dežele je znano, da so zadnja leta poskušale povečati svoje gospodarsko in tehnično sodelovanje z zahodnoevropskimi deželami. Da ta prizadevanja niso ostala brez uspeha, kaže med drugim tudi visoki delež trgovine z ostalim svetom na njihovem skupnem izvozu. Od celokupnega poljskega izvoza je na svetovno trgovino odpadlo 1730 milijonov dolarjev ali 27 odstotkov. Skoraj isti delež je na svetovno trgovino odpadel tudi na Madžarskem, ki je v tej

trgovini izvozila blaga v vrednosti 1040 milijonov dolarjev.

Največji delež skupnega izvoza je na svetovno trgovino odpadel v primeru Romunije, ki kaže že nekaj let v svojih gospodarskih prizadevanjih najbolj liberalistična stremjenja. Od njenega skupnega izvoza, ki je bil po obsegu sicer najnižji med vzhodnoevropskimi deželami, je odpadlo na svetovno trgovino 36 odstotkov ali 1190 milijonov dolarjev.

Češkoslovaški izvoz in delež na svetovni trgovini leta 1969 ne kaže njenega pravega mesta v tej trgovini. Upoštevati moramo, da je bila ta dežela od avgusta 1968 naprej

pod hudim političnim pritiskom Sovjetske zveze, zaradi česar je trpelo tudi njeno gospodarstvo. Tako je razumljivo, da je tudi njen izvoz leta 1969 močno nazadoval in da je še bolj nazadoval delež, ki ga ima na njenem izvozu svetovna trgovina.

Zgornje primerjave pa kažejo še eno zanimivost. Med glavnimi zahodnimi partnerji vzhodnih dežel so tri glavne dežele EGS in 4 dežele EFTA. Medtem ko je vzhodnoevropski izvoz v imenovane dežele EFTA dosegel vrednost 3,2 milijarde dolarjev, je obseg izvoza v tri dežele EGS dosegel vrednost 5,4 milijarde dolarjev.

(bl)

Jugoslovanski turizem v letu 1970

Po oceni zveznega zavoda za statistiko je bilo lani v Jugoslaviji 11.795.000 turistov, to je za 3 % več kot v letu 1969. Od tega je bilo 7 milijonov 55.000 domačih turistov (za 6 % več), tujcev pa 4.740.000, kar je približno enako številu kot prejšnje leto. Skupno število turističnih nočitev znaša za lansko leto 48.190.000, kar pomeni porast za 2 % v primerjavi z letom 1969; na tuje turiste odpade 22.568.000 (za 1 % več) in na domače turiste 25.622.000 (za 4 % več) nočitev.

Pretežni del tujkega prometa razumljivo odpade na obmorske kraje, kjer so lani zabeležili 31.966.000 turističnih nočitev ali za 2 % več kot v letu poprej. Na drugem

mestu sledijo glavna mesta republik s skupno 4.295.000 prenočitvami, to je v primerjavi z letom 1969 za 5 % več. V zdraviliško-kopaliških krajih so lani zabeležili 4 milijone 200.000 turističnih prenočitev, medtem ko jih je na planinske turistične centre odpadlo 2.662.000.

Celotni obseg gostinskega prometa je bil za 7 % večji kot leta 1969, medtem ko se je njegova vrednost povečala za 24 %. Pri tem pa je treba upoštevati, da je število poslovnih enot v gostinstvu v primerjavi z letom 1969 naraslo le za 1 %. Vrednost prometa v gostinstvu je lani dosegla 8.960.000.000 din. V tej bilanci je hrana in pijača udeležena s 3.680 mi-

ljoni din, na prenočitve odpade 840 milijonov, na vse druge storitve pa skupaj 4.440 milijonov din.

V železniškem, pomorskem, zračnem, rečnem in cestnem prometu je bilo lani prepeljanih skupaj 704.447.000 potnikov ali za 9 % več kot v prejšnjem letu. Najvišje povečanje — namreč za 4 % — so zabeležili v zračnem prometu, medtem ko je promet na železnici padel za 4 in po rekah celo za 15 %. Tekom lanskega leta je prostopilo jugoslovansko mejo 14 milijonov 391.000 motornih vozil z inozemsko registracijo, kar je za 17 % več kot leta 1969. Z njimi je prispelo 41.699.000 potnikov, to je v primerjavi z letom 1969 porast za 14 %.

Gospodarski obeti za novo leto

Kako se bo razvijalo gospodarstvo v novem letu? Okoli tega vprašanja se vedno ob prehodu iz starega v novo leto vrtiljo najrazličnejša ugibanja, napovedi in prognoze. To velja tako za vsako državo posebej, kakor velja tudi v širšem mednarodnem merilu. S tem vprašanjem se iz leta v leto bavijo priznani strokovnjaki in gospodarski izvedenci, z njim se bavi fisk, ki objavlja ugotovitve, domneve in račune posameznih raziskovalcev.

Seveda je o dvigu gospodarstva v prihodnjem letu težko delati račune že vnaprej in se potem taki računi navadno tudi precej razlikujejo od dejanskih števil; kljub temu pa raziskovanje konjunkturalne politike. In kakšno bo leto 1971 v luči napovedi, ki so jih v zadnjih tednih objavljali najrazličnejši listi?

V tem oziru je nedvomno zelo važno stališče Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), ki govori o zasloju konjunkturalne na zelo visoki ravni. To pomeni, da se bo val visoke konjunkturalne v nekaterih velikih evropskih industrijskih deželah še naprej zmanjševal. To velja v prvi vrsti za Zahodno Nemčijo. Precej deljena so mnenja glede razvoja v Združenih državah Amerike: nekateri gospodarski strokovnjaki so v tem oziru precej skeptični, medtem ko gledajo drugi bolj „rožnato“, čeprav eni kot drugi vedo, da bo po daljši recesiji le z največjimi napori spet mogoče spraviti ameriško gospodarstvo do novega vzpona. To pa bi seveda tudi ugodno vplivalo na splošni politični položaj.

Za zahodno gospodarstvo bo še naprej velik problem boj proti inflaciji. Čeprav se OECD ne spušča v tvegane napovedi glede na razvoj cen, v gospodarskih krogih računajo s tem, da je pričakovati s porastom cen za najmanj 5 odstotkov — to pa za uradno gospodarsko politiko nedvomno predstavlja precejšen problem. Naraščanje cen bodo v tem letu dosti bolj občutile tudi vzhodne dežele. Že ob koncu minulega leta je ta razvoj privedel na Poljskem celo do sprememb v državnem vodstvu. Strah pred naraščajočimi cenami obstaja v Sovjetski zvezi, kjer se že iz političnih razlogov kljub težavam, ki jih povzroča dvigovanje proizvodnih stroškov, trudijo obdržati trdne cene. Podoben je položaj na Češkoslovaškem, v Romuniji, na Madžarskem. Države SEV so poleg tega še pred drugim problemom: po letih precej enostavnega pospeševanja težke industrije bo zdaj treba mnogo bolj upoštevati zahteve po blagu široke potrošnje. S tako preusmeritvijo pa so povezana zapletena strukturna vprašanja, s kakršnimi se morajo ubadati tudi na Zahodu.

POŠIROKEM SVETU

LJUBLJANA. — S sklepom izvršnega sveta SR Slovenije je bila prejšnji teden ustanovljena komisija za zunanje politična vprašanja. Naloga komisije bo spremljati in proučevati zunanje politična vprašanja, pomembna za Jugoslavijo in Slovenijo. Predvsem pa se bo komisija bavila z vprašanji slovenske narodnostne skupnosti v sosednjih državah in narodnostnih manjšin v Sloveniji, stikov s tujino, obmejnega prometa, zaposlovanje delavcev v tujini ter problematike slovenskih izseljencev. Za predsednika komisije je bil imenovan podpredsednik izvršnega sveta dr. France Hočevar.

DUNAJ. — Avstrijski zunanji minister dr. Rudolf Kirchschläger se te dni mudi na uradnem obisku v LR Poljski, kjer je gost poljskega zunanjega ministra dr. Stefana Jendrichowskega. V kratkem, namreč 25. januarja, pa bo zunanji minister dr. Kirchschläger odpotoval na večdnevni uradni obisk v Sovjetsko zvezo, kamor ga je že pred meseci povabil sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko.

NEW YORK. — Upokojeni ameriški general in sedanjí profesor kolumbijske univerze Telford Taylor, ki je bil ameriški tožilec na nürnberškem procesu proti glavnim nacističnim vojnim zločincem, je objavil knjigo, v kateri obtožuje vodilne ameriške politične in predvsem vojaške funkcionarje, da so odgovorni za zločine, ki jih počenja ameriški vojaki v Vietnamu. Taylor predvsem meni, da je za te zločine odgovoren sedanjí načelnik generalnega štaba ameriške vojske in nekdanji poveljnik ameriških sil v Vietnamu general William Westmoreland. „Če bi Westmorelandu sodili po merilih, določenih za čas druge svetovne vojne, bi bil nedvomno spoznan za krivega, kajti general je odgovoren za ravnanje svojih čet.“ Tako poudarja Taylor, ki nadalje meni, da bi morali biti zaradi pokolov in zločinov v Vietnamu razglašeni za krive tudi bivši ameriški predsednik Johnson, obrambni minister Laird in številni ameriški generali.

LJUBLJANA. — Predsednik skupščine SR Slovenije Sergej Kraigher je prejšnji mesec izročil nekaterim slovenskim duhovnikom in teologom visoka odlikovanja, s katerimi jih je odlikoval predsednik republike Tito za „izredne zasluge in dosežene uspehe v delu, pomembnem za socialistično izgradnjo družbe“. Predsednik Društva slovenskih duhovnikov in profesor teološke fakultete v Ljubljani dr. Stanko Cajnkaf je prejel red zasluge za narod z zlato zvezdo, red zasluge za narod s srebrnimi žarkami za dekan teološke fakultete dr. Maks Miklavčič, stolni kanonik dr. Alojzij Osterc in župnik Anton Ravšl.

RIM. — V Italiji so lani zabeležili nov rekord v tujskem prometu. Po podatkih državne agencije za turizem je tekom lanskega leta obiskalo Italijo namreč 31,2 milijona tujih turistov, kar je za 5 odstotkov več kot v letu 1969.

ATENE. — Ciprski predsednik Makarios je izjavil, da njegova država „ni zadovoljna s položajem, v katerem mora živeti, ko nanjo padata senci velikih ladjevij“ Amerike in Sovjetske zveze. Hkrati je Makarios izrazil zadovoljstvo, da se je notranji položaj na Cipru precej izboljšal. Že tri leta ni bilo spopadov med predstavniki grške in turške narodnostne skupnosti. Meni je, da bi se Grki, ki živijo na otoku, radi združili z Grčijo, toda nikozijska vlada bo zaradi praktičnega položaja rešitev vprašanja še naprej iskala na podlagi enotne in neodvisne ciprske države.

LJUBLJANA. — Letos poleti bo slovenska prestolnica prizorišče enega največjih mednarodnih srečanj, namreč V. kongresa mednarodne federacije za obravnavanje podatkov (IFIP). Na tem kongresu se bo zbralo okoli 3500 znanstvenikov iz vseh delov sveta, kar ljubljanskim „mestnim očetom“ že zdaj povzroča velike skrbi in ogromno dela, saj bodo morali izvesti ogromne priprave, če hočejo, da bo Ljubljana v kongresnih dneh res gostiteljica vsem gostom. Hkrati s kongresom bo na Gospodarskem razstavišču doslej največja razstava elektronskih računalnikov in drugih naprav za zbiranje podatkov. Za to razstavo se je že doslej prijavilo več kot 50 tvrdk z vsega sveta.

VARŠAVA. — Po nedavnih spremembah v državnem in partijskem vodstvu na Poljskem kaže, da bo prišlo tudi do raznih drugih „reform“. Tako na primer novi partijski vodja Gierek noče, da bi v raznih javnih lokalih namesto dosedanjih Gomulkovih slik razobesili njegove portrete. Po odloku novega vodstva poljske združene delavske partije bo v državnih uradih, šolah in drugih javnih poslopih odslej edini partijski oz. državni simbol beli orel.

RAZDELITEV LEPIH NAGRAD

Nagradni križanki, ki smo ju objavili za nedavne božične in novoletne praznike, sta imeli — kakor vidimo iz poslanih rešitev — res lep odziv med bralci našega lista. In tudi to lahko povemo, da je bilo tokrat le zelo malo reševalcev, ki se jim je vrnila kakšna napaka. Pri žrebanju smo upoštevali vse fiste, ki so nam poslali pravilne rešitve. Izmed teh so bili izžrebani naslednji nagrajenci:

PRIZANKA ZA ODRASLE

1. Štefan Pavlič, Obirsko, p. Železna Kapla;
2. Ani Mak, Sele-Kot, p. Borovlje;
3. Alfred Kral, Celovec, Kinkstrafje 66;
4. Kati Svobljak, Poljanska cesta 12, Škofja Loka, Slovenija;
5. Ana Kraut, Bahnhofstrafje 25, Pliberk.

OTROŠKA KRIŽANKA

1. Leni Strauss, Dob 16, p. Vrba;
2. Karli Vejniki, Bela, p. Železna Kapla;
3. Marjan Velik, Sele-Kot, p. Borovlje.

Nagrajenci iz Slovenije bomo nagrado poslali po pošti, ostale nagrajence pa prosimo, da svoje nagrade dvignejo v uradništvu. Medtem ko dobiinikom nagrad želimo mnogo veselja pri branju knjig, se pri srčno zahvaljujemo za sodelovanje tudi vsem drugim reševalcem, ki pa jim tokrat sreča ni bila naklonjena.

Za fiste, ki želijo pogledati, kje so se pri reševanju znašli morda pred nepremagljivo težavo, pa objavljamo v naslednjem še pravilni rešitvi obeh križank.

Rešitev križank

KRIŽANKA ZA ODRASLE

Vodoravno: 1. pust; 6. stavka; 12. Istran; 14. leopard; 15. stog; 16. oni; 18. vezir; 19. mak; 20. vrisk; 22. lani; 23. ov; 24. zemljan; 26. kA; 27. aorta; 29. Alenka; 32. čar; 33. TK (Tone Kozlevčar); 34. ter; 35. Nikita; 37. birič; 39. pa; 40. čembalo; 42. rb; 44. Opel; 47. Kairo; 48. pir; 49. Tatič; 51. RTV; 52. toča; 53. okarina; 55. agilen; 57. patena; 58. spaka.

Navpično: 1. pismo; 2. ustava; 3. stok; 4. trg; 5. aa; 6. se; 7. tov; 8. apel; 9. vaza; 10. krinka; 11. Adria; 13. norma; 14. lisjak; 17. Nil; 20. vetrič; 21. kal; 24. zrak; 25. netilo; 28. oči; 30. Nero; 31. kri; 33. Tamara; 35. napaka; 36. tek; 37. barva; 38. čriček; 39. Potop; 41. bit; 43. brana; 45. etat; 46. lire; 48. pola; 50. čin; 52. tip; 54. na; 56. GS (Gregorčič Simon).

OTROŠKA KRIŽANKA

Vodoravno: 1. plug; 4. vamp; 8. Rim; 10. sir; 11. IM; 12. dom; 14. Ra; 15. tolar; 16. ep; 18. lak; 19. AN (Alfred Nobel); 20. trn; 21. kri; 22. pas; 24. Etna; 25. vaze.

Navpično: 1. in 7. prijetne praznike; 2. lim; 3. um; 5. as; 6. mir; 9. kolera; 12. dol; 13. mak; 17. pr; 19. ar; 22. pa; 23. SV.

Slovenija opozarja Avstrijo

na neizpolnjene obveznosti glede vračila arhivov

Kakor smo v našem listu že obširno poročali, je prejšnji mesec bilo v skupščini SR Slovenije večkrat govora o odnosih med Slovenijo in Koroško ter Štajersko oz. med Jugoslavijo in Avstrijo. Pri tem je šlo zlasti za vprašanja v zvezi z nedavnimi dogodki in nacionalističnimi izpadi v Avstriji, ki so obremenili te prej vzorne odnose; še posebej je bilo pri tem govora o vprašanju slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

V prosvetno-kulturnem zboru slovenske skupščine pa je bilo takrat stavljeno izvršnemu svetu Slovenije tudi poslansko vprašanje v zvezi s problematiko arhivov, ki bi jih Avstrija morala izročiti Sloveniji oz. Jugoslaviji. Na ta vprašanja je v kulturno-prosvetnem zboru skupščine odgovoril član izvršnega sveta dr. Ernest Petrič.

Uvodoma je dr. Petrič na poslansko vprašanje povedal, da je točno, da do Jugoslavije še niso izpolnjene vse določbe, katere nalaga Avstriji bilateralni sporazum z Jugoslavijo iz leta 1923, ki se nanaša na restitucijo arhivov. K temu je pripomnil, je dejal dr. Petrič, da je temeljno določilo za obveznosti te vrste v senžermenski pogodbi in da je Avstrija v letih okoli 1923 sklenila ustrezne bilateralne sporazume z vsemi tako imenovanimi nasledstvenimi državami, ki so nastale ali so bile razširjene po razpadu Avstro-Ogrske. Avstrija je obveznosti do vseh drugih držav izpolnila v glavnem že pred drugo svetovno vojno, le do Jugoslavije ni bila ta pogodba iz leta 1923 izpolnjena v celoti.

Leta 1958 je o vprašanju arhivskega sporazuma razpravljala posebna medvladna jugoslovansko-avstrijska komisija. Ob tej priložnosti je bila veljavnost sporazuma iz leta 1923 med obema državama ponovno potrjena, dogovorili pa so se tudi za posebne modalitete glede pristopa k arhivom, določili so rok glede možnosti ponovne prijave ter se dogovorili tudi za sestane ekspertov obeh držav glede določitve gradiva, ki prihaja v poštev za izročitev. Tam so bile sprejete tudi določbe glede razsodišča za sporne primere. Te sklepe mešana komisija sta odobrili vladi obeh držav.

Leta 1961 se je sestala prej omenjena mešana komisija ekspertov; takrat pa je avstrijska stran začela zastopati stališča, da so jugoslovanske zahteve pretirane oziroma neutemeljene.

Po teh uvodnih pojasnilih je dr. Petrič odgovoril še na vrsto konkretnih vprašanj. Na vprašanje,

škem jeziku in podobno. Ti razlogi so neutemeljeni, ker so določbe senžermenske pogodbe, kot tudi določbe bilateralnega sporazuma iz leta 1923 povsem jasne in Jugoslavija zahteva izročitev samo tistega gradiva, ki po provenienci izhaja iz našega ozemlja in ki se izključno nanaša na ozemlje današnje Jugoslavije.

Na vprašanje, kakšno važnost prisojajo odgovorni organi v Jugoslaviji temu problemu, je dr. Petrič dejal:

Odgovorni organi pri nas, zlasti sekretariat za zunanje zadeve kot tudi izvršni svet skupščine SR Slovenije pripisujejo temu vprašanju ustrezen pomen, ker gre za arhivsko gradivo, ki je pomembno ne samo za socialistično republiko Slovenijo, temveč tudi za druge jugoslovanske republike. Vprašanje pa je tudi načelnega pomena, ker gre za izpolnjevanje določbe senžermenske pogodbe o likvidaciji bivše Avstro-Ogrske. Pri tem je upoštevati še to, da je Avstrija ustrežne obveznosti do vseh drugih tako imenovanih nasledstvenih držav — Češkoslovaške, Poljske, Romunije, Madžarske, Italije — izpolnila.

Na vprašanje, ali je spričo dokaj pogostih slikov med predstavniki socialistične republike Slovenije in dežele Štajerske upravičena domneva, da je tudi restitucija arhivov eden od predmetov razprav, je dr. Petrič izjavil:

Vprašanje arhivov je bilo predmet mnogih razprav in razgovorov tudi po letu 1961 med Jugoslavijo in Avstrijo, tako na zvezni ravni kot tudi v razgovorih med predstavniki izvršnega sveta skupščine SR Slovenije in dežele Štajerske. Avstrijska stran je večkrat nudila rešitev na ta način, da bi Jugoslaviji izročili fotokopije tega gradiva, ne pa gradivo samo. Vprašanje je zato ostalo odprto.

Vsekakor lahko zagotovim, je ob koncu naglasil član izvršnega sveta dr. Petrič, da bomo to vprašanje ponovno sprožili. Dne 26. novembra 1970 je izvršni svet Slovenije sprejel ustrezen sklep, ko je širše ocenil stanje in perspektive odnosov z republiko Avstrijo. Upam, da bo spričo dobrih odnosov, ki obstajajo med obema državama, kot tudi med SR Slovenijo in Štajersko, mogoče doseči glede tega vprašanja zadovoljivo rešitev, ki bo ustrezala določbam veljavnih sporazumov in bo dokaz obojestranske pripravljenosti, da se uredi še neurejena vprašanja med državama.

kakšne zadržke navaja avstrijska stran glede na to, da stvar še ni realizirana, ali gre samo za razloge tehničnega oziroma administrativnega značaja ali za kaj drugega, je dr. Petrič odgovoril:

Pri sedanjih diferenciacijah ne gre samo za razloge tehničnega oziroma administrativnega značaja. Avstrijska stran se brani izpolnjevanja zlasti one določbe, katere se nanašajo na ozemlje bivše Štajerske, ki je pripadla Jugoslaviji. Navajali so se različni razlogi, med drugim to, da je deželni arhiv Štajerske last dežele Štajerske, da so listine sestavljene po večini v nem-

Knjiga o Celovcu

V lanskem „jubilejnim koroškem letu“ je tudi deželno glavno mesto Celovec izdalo posebno publikacijo, ki se bavi z zgodovino in sedanjostjo Celovca. Obširno publikacijo z naslovom „Die Landeshauptstadt Klagenfurt — Aus ihrer Vergangenheit und Gegenwart“, ki na okroglo 1000 straneh prinaša več kot 50 prispevkov raznih sodelavcev, je uredil bivši ravnatelj deželnega muzeja dvorni svetnik dr. Gotbert Moro.

Doslej najboljše publikacijo o Celovcu, ki je izšla v dveh v platno vezanih in bogato ilustriranih knjigah, je zdaj možno dobiti tudi v prodaji, in sicer v kulturnem uradu celovškega magistrata. Cena znaša za obe knjigi skupaj z okusno prav tako v platno vezano kaseto le 320 šilingov.

V znamenju tridesetletnice

Letos obhajamo Slovenci tridesetletnico dveh važnih zgodovinskih dogodkov — 30-letnico ustanovitve Osvobodilne fronte in 30-letnico vstaje slovenskega naroda. Oba jubileja bodo svečano praznovali po vsej Sloveniji, okvirni načrti so izdelani in priprave so se že začele.

Osrednja republiška proslava 30-letnice OF bo 27. aprila v dvorani Tivoli v Ljubljani, kjer se bodo zbrali nekdanji in sedanji aktivisti iz vse Slovenije ter zastopniki zamejskih Slovencev. Že dan poprej bo slovesnost v republiški skupščini, kjer bodo podelili priznanja OF; za slovenski praznik pa bodo lokalne proslave tudi še po občinah. Prav tako bodo s številnimi prireditvami po vsej Sloveniji počastili 30-letnico vstaje slovenskega naroda, medtem ko bo na sam dan obletnice — to je 22. julija — osrednja republiška proslava v okolici Crnomlja, kjer je bilo glavno poveljstvo slovenske narodnoosvobodilne vojske.

Posebej bo obe obletnici počastila slovenska mladina. Pod geslom „30 let pod našo zastavo — 30.000 mladih po domovini“ bo skozi vse leto tekla akcija potovanja mladih po Sloveniji, ko bodo obiskovali predvsem važnejše partizanske kraje. Nadalje bodo pripravili srečanje dopisnikov nekdanjih partizanskih glasil in mladih dopisnikov mladinskih glasil. Slovenska mladina pa bo organizirala tudi pohod po poteh, ki jih je leta 1943 prehodila slovenska delegacija, ki se je udeležila zgodovinskega II. zasedanja AVNOJ v Jajcu.

„Jadranski koledar“

IZHAJA ŽE ČETRT STOLETJA

V Trstu (pri Založništvu tržaškega tiska in pod pokroviteljstvom Slovenske kulturno-gospodarske zveze) je pred nedavnim izšel „Jadranski koledar“, ki se ponša z bogato tradicijo, saj izhaja neprekinjeno že četrto stoletje. Prvi dve leti se je imenoval „Koledar Gregorčičeve založbe“, potem štiri leta „Koledar Osvobodilne fronte za Tržaško ozemlje“, od leta 1952 dalje pa izhaja pod sedanjim imenom. V tem razdobju se je iz koledarja v tradicionalnem smislu razvil pester in vsestransko zanimiv letopis življenja, delovanja in bojov za demokratične pravice Slovencev v Italiji.

Kot tak se Jadanski koledar predstavi tudi v izdaji za leto 1971. Na več kot 300 straneh v besedi in sliki pripoveduje iz zgodovine in iz današnje stvarnosti slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Urednik Jože Koren je spet zbral najrazličnejše prispevke velikega števila sodelavcev, ki obujajo spomin na zgodovinske dogodke ter pripovedujejo o trenutni problematiki narodno-političnega, kulturnega, šolskega, gospodarskega in družbenega dogajanja med Slovenci na Tržaškem in Goriškem ter v Beneški Sloveniji.

Treba bi bilo napisati obširno razpravo, če bi se hoteli vsaj nekoliko poglobiti v vsebine posameznih članov; zaradi omejenega prostora pa moremo omeniti tukaj le nekaj najvažnejših naslovov.

Gozard Vesel v uvodnem članku piše o boju Slovencev v Italiji za dosego vsestranske enakopravnosti, medtem ko Boris Race govori o vse-

bini Osvobodilne fronte ob 30-letnici ustanovitve. O slovenskem šolstvu na Tržaškem in Goriškem piše Albin Bubič, Drago Pahor je prispeval dokumentarni pregled tiska za šole med narodnoosvobodilnim bojem na Primorskem, Jože Umek prikazuje petindvajsetletni razvoj slovenskega dijaškega doma v Trstu, Pavla Kolarič pa se ob petindvajseti obletnici obnovitve slovenske šole pri Sv. Ivanu spominja trde zgodovine te šole. Posebej o beneških Slovencih govorita članka Zive Gruden (Kulturni in narodnostni preporod Beneške Slovenije) in Nadje Kriščak (Društva beneških izseljencev v Švici), Srečko Vilhar in Albert Klun pa sta prispevala odlomek iz knjige, ki jo pripravljata o narodnoosvobodilnem boju Primorcev in Istranov v nekdanjih italijanskih kolonijah v Afriki. Potem je v koledarju govora o lani umrlem goriškem rojaku Francetu Bevku, o zgodovini slovenskega tiska na Primorskem, o občinskih vprašanjih (občine Sovodnje ob Soči, Zgonik in Repentabor), o gospodarskih prizadevanjih tržaških Slovencev, o Krasu in njegovi problematiki itd., za zaključek pa so spet kronološko nanizani dokumenti borbe za narodnostne pravice Slovencev v Italiji.

Med članke spominske ali aktualne narave so razvrščeni leposlovni prispevki, sicer pa krasijo koledar tudi še številne ilustracije.

Kdor se zanima za življenje Slovencev v Italiji, mu bo zelo dobrodošel Jadanski koledar, ki ga dobi tudi v knjigarni „Naša knjiga“ v Celovcu; cena 35 šilingov.

TO NE SVETINA

UKANA

PRVA KNJIGA

Domenili so se, da bodo poiskali komandanta. Ker jih je Tomo opozoril, da je Grabar nevaren, so možje obkolili gostilno. Zda se spomni vsega, kar se je prej samo sumilo in so prijatelji govorili med seboj polihem in zaupno. Komisarju Perunu je večkrat govoril, da je naša obveščevalna služba zanič, ker so se v njej nabrali intriganti in primivci, ki špijonirajo lastne ljudi, v nemške štabe pa ne znajo prodrati. Kadar sta prišla Blisk in Tomo v bataljon, ali kdo drugi od obveščevalcev, je gotovo dobil vzrok za pikre pripombe. Perun je povedal, da je Grabar umaknil bataljon s položajev kmalu po polnoči. Komandirji so se mu uprli, pa jim je dejal, da so oni gotovo mrtvi, sicer bi se že davno vrnili. Posebno Tomo je imel neporavnane račune z Grabarjem. Poljak je predlagal, da ga takoj aretirajo in pred bataljonom ustrelijo. Celo ponudil se je, da ga bo sam.

Pemc se je uvidevno nasmehnil Poljakovi jezi. Tako kot Tomo ni znal sovražiti nihče. Da bi ga pomiril, je zaključil razgovor: „Ti ga boš streljal, Tomo, in majorja Hrasta tudi. Samo ne danes in ne pred bataljonom. Potrpi! Sodilo jima bo vojno sodišče. Dokazov imamo preveč. Pojdimo ponj!“ je odločil, vzel je iz toka pištolo, odprl varovalko in odločno stopil naprej.

Vstopili so v gostilno. V pivnici je za mizo slonel pijani Grabar, z glavo naslonjeno na rokah. Lasje so mu razmršeni viseli prek rok. Poleg njega je na eni strani stal kozarec rdečega vina, na desni pa je ležala brzostrelka, obrnjena proti njim. Za pulom je stala mlada, debelušna točajka in

53

jih zvedavo in nekam neumno gledala. Ne da bi se kdo zmenil zanjo, so ga obstopili.

Pemc je od jeze pobledele. Stežka se je obvladal, ko je pomislil, v kakšnih rokah so borci, ki spijo po šupah in premrazeni leže po zasedah. Počakal je, če bo zaradi nastalega ropota ob vstopu Grabar dvignil glavo. Slonel je naprej in bikovski tilnik se mu je za spoznanje premaknil. Pemc je stopil k njemu, vzel njegovo brzostrelko in jo izročil Tomu. Šele ko ga je udaril plosko po glavi, se je zdrzil in dvignil. Razprl je motne oči in zajel vanje. Gledal je in nič razumel. Najbrž je mislil, da sanja. Skušal se je premakniti, pa je bil kot uročen. Pemc je vzel v roke kozarec z vinom in mu pljusnil rdečo tekočino v obraz. „Da se boš zbudil, saboter.“ Rezek glas ga je zdrnil. Stegnil je roko po brzostrelki. Ker je ni bilo, je segel za pas po pištolo. Preden pa jo je roka dosegla, ga je Poljakov udarec s pestjo v obraz podrpl pod mizo. Tri cevi pa so se namerile vanj.

„Dvigni se in roke kvišku!“ je ukazal Pemc.

Pijan še od udarca se je težko dvignil. Blisk in Poljak sta ga zgrabila in mu na hrbtu z jermenom zvezala roke. S presekanimi ustnicami mu je čez brado polzela kri, pomešana s slino. Izpljunil je in začel protestirati in groziti, da se bo pritožil na diviziji. Major Hrast bo že pokazal, kako se ravna s oficirji.

„Grabar, gestapovec si, lahko se boš zagovarjal s Hrastom vred pred vojnim sodiščem. Razkrinkana sta oba in dovolj žrtve imata na vesti,“ je zaključil Pemc in mu dal znamenje za odhod.

Takrat se je Grabar zdrzil in obupano sklonil glavo. Zavedel se je, da je igra izgubljena.

Perun je prevzel poveljstvo nad bataljonom in ga odpeljal proti Cerkljanskemu vrhu. Obveščevalci pa so z ujetnikom šli proti divizijskemu štabu. Za njim pa je z brzostrelko, namerjena v hrbet, hodil Blisk.

Tomo ga je z velikim zadoščanjem vodil na vrvi kakor hudega psa. Spominjal se je na vse težave, ki sta mu jih s Hrastom pripravila v brigadi, takoj ko je prišel in še potem, ko je postal brigadni obveščevalec. Če bi poslušal tadva, bi bil davno mrtev. Tako pa je preživel težke trenutke. Sam sredi nepoznanih ljudi se je spoprijel z njima in si priboril zaupanje v kolektivu. Nešteto krat je postavljaj svoje življenje na kocko in z drznimi dejanji dokazal, da so sumi obeh oficirjev izmišljeni in zlonamerni.

24

Medtem ko so bili obveščevalci na akciji v idrijskem rudniku, sta divizijski štab in pokrajinsko vodstvo varnostne obveščevalne službe ukazala aretirati Hrasta. Komandant Lazar je odhajal z njim in nekaj spremljevalci na obmejnih terenih zaradi operativnih načrtov za obrambo osvobojenega ozemlja. Hrast je bil dobro razporejen in ni prav nič sumil, da gre v past. Še med poljo je razvijal zanimive zamisli, kako bi preslepili Nemce. Lazar mu je pritrdjeval in ga pustil v upanju, da mu verjame in zaupa. Čutil se je majorjevi spretni igri kakor svoji mirnosti. Zavedal se je, da bi bil Hrast, če bi le za hip sumil, za kaj gre, smrtno nevaren. Ves čas, ko so jahali v koloni drug za drugim, je pazil nanj komandantov kurir, ki je jahal tik za njim, kajti majorju je bila roka vedno blizu petelina, za pasom pa sta mu viseli dve nasekani bombi.

Lazar se je oddahnil, ko ga je z enim od kurirjev pustil v kmečki hiši z naročilom, naj počaka, da se bo kmalu vrnil.

Vosovci in obveščevalci, ki so prišli ponj, so se predstavili za ljudi iz mestne komande. Major jih je ozmerjal s skrivajoči, ker so tako mladi in močni, pa niso v brigadi. Vodja je vzel majorjevo brzostrelko v roke in jo radovedno ogledoval. Praktično ga je že razorožil. Toda ko so mu

Izjavam in obljubam morajo slediti dejanja

NUJNO JE ODLOČNO NASTOPATI

Politika dobrih odnosov s sosednjimi državami nikakor ne pomeni zapiranja oči pred odprtimi vprašanji, temveč nasprotno predpostavlja odločna prizadevanja za njihovo dejansko reševanje. Še zlasti pa je jasno, da je prav v interesu dobrih odnosov s sosedi nujno energično nastopati proti vsem negativnim pojavom, še posebej tistim, ki so naperjeni proti slovenski narodnostni skupnosti v teh državah. Dobri odnosi niso nekaj abstraktnega, imeti morajo ustrezno vsebino.

V celoti vzeto je v zadnjih letih sodelovanje v Italijo in Avstrijo sicer napredovalo na mnogih področjih, toda ne v tistem obsegu in s tisto vsebino, kot smo to želeli in kot bi sicer bilo logično pričakovati tako s stališča resničnih interesov narodov teh držav kot tudi s stališča širših pozitivnih premikov v Evropi...

Ob zadnjih dogodkih v Avstriji pa moramo poudariti dejstvo, da ni šlo samo za posamezne šovinistične in nacionalistične izgrede na Koroškem in v Štajerskem. Dejstvo, da avstrijske oblasti niso preprečile takšnih pojavov, vodi k logičnemu sklepu, da niso ukrepale v skladu z mednarodnimi obveznostmi. Na primer, Heimatsdienst je neposredno grozil slovenski manjšini in pozival na njeno uničenje. V skladu z obveznostmi iz 7. člena državne pogodbe, ki prepoveduje sleherno sovražno delovanje do narodnostnih manjšin, bi bile avstrijske oblasti dolžne same energično intervenirati in prepovedati takšno organizacijo, kot je Heimatsdienst.

Avstrija, ki nenehno skrbi za položaj avstrijske narodnostne manjšine v Italiji in se odločno zavzema za njene pravice, ima očitno drugačna merila in stališča v odnosu do slovenske narodnostne manjšine. S takšno prakso prihaja v kontradikcijo sama s seboj.

Izjave odgovornih avstrijskih politikov in državnikov o želji po dobrih odnosih z Jugoslavijo bi se morale konkretizirati z doslednim izvajanjem 7. člena avstrijske državne pogodbe. Ni dovolj, da se samo obsodijo šovinistični izgrede in popravijo nekatere krivice Slovincem, temveč je že skrajni čas, da Avstrija zagotovi slovenski narodnostni skupnosti takšen položaj in tiste pravice, za katere se je obvezala s podpisom državne pogodbe.

Jože Smole

RAZLIČNO RAVNANJE; ZANEMARJENE MOŽNOSTI

...Da se je naši zunanjepolitični operativi nekoliko dremalo tudi v zvezi z reševanjem položaja naših manjšin v Italiji in Avstriji, bržkone ne bi mogla biti preveč drzna trditev. V retrospektivi dogodkov v zadnjih nekaj tednih je slejkoprej jasno, da sicer lahko ugodna klima v odnosih z obema državama ustvarja potrebne pogoje (ali pa psihološka izhodišča) za to, da se razrešijo še obstoječa vprašanja, toda tudi ali predvsem, da je pogoj za nadaljnje razvijanje prijateljskih in dobrososedskih odnosov razrešitev teh vprašanj. Podlaga za to daje na primer avstrijska državna pogodba, ki

Slovenska javnost o nedavnih dogodkih v Avstriji in Italiji

Dogodki, ki so se v zadnjih tednih in mesecih minulega leta zvrstili v Avstriji in Italiji ter obremenili odnose, ki jih imata ti dve državi z Jugoslavijo, so našli odsev tudi v raznih izjavah in člankih. Tako je ljubljanski štirinajstnevnik za politična, gospodarska in kulturna vprašanja „Naši razgledi“ v zadnji številki lanskega letnika objavil v tej zvezi vrsto opredelitev in ocen, ki so jih prispevali znani politični, družbeni in kulturni delavci v Sloveniji. Nekaj odlomkov teh član- kov ponatiskujemo tudi v našem listu.

zavezuje Avstrijo, da spoštuje pravice človeka in ki prepoveduje vsako diskriminacijo, hkrati pa posebej garantira pravice hrvaške in slovenske manjšine. Po določbah 35. člena državne pogodbe z Avstrijo se lahko spori o manjšinskih vprašanjih — na zahtevo ene od strank — predložijo posebni komisiji, ki jo sestavljajo po en predstavnik strank v sporu in tretji član, ki ga imenujeta skupno. Če pa pride do nesoglasij v zvezi z imenovanjem tretjega člana, ga imenuje generalni tajnik OZN.

Že samo v zvezi s tem se vprašujem, ali je bilo res tako malo možnosti, da bi se storilo več, kot se je.

Dr. Vlado Benko

STORILI SO NAM USLUGO

Sočasnost vznemirljivih dogodkov na severni in na zahodni meji Slovenije sama na sebi govori o zanimivem naključju bruhanja nacionalističnih izpadov, bolj ali manj vzpodbujenih s strani oblasti, ki so z nami v „dobrih sosedskih odnosih“. Nerazumno bi bilo trditi, da gre za dogovorjen pritisk, najbrž pa je nekaj resnice na tem, da smo k zapletljajem pripomogli tudi sami s politiko hvalevrednega sožitja, s politiko popuščanja, hkrati pa so nas zanesla okvira zagotovila sosedov, da izpolnjujejo vse obveznosti, le da jih včasih tlačijo notranje težave („občutljivost“ javnega mnenja, gospodarske težave, izgon kolonov iz Libije). Verovanje „notranjim težavam“ in je-manje le-teh za nekaj dokončno prepričljivega v odnosih med nami in dvema sosedama je bilo tako zakoreninjeno in slepo, da je bilo v resnici presenečenje, ko sta se (spet naključje) sosedi pokazali v pravi luči. Lahko bi mirne duše rekli, da sta nas udarili s kolom po glavi — Avstrija s političnim ozadjem plebiscitnih slovesnosti in Italija s pripravami na Titov obiske, katerega krona je bila Morova izjava. In še tedaj, ko nas je ena sosedka že udarila, smo še vedno verovali, da gre za zanemarljiv del politične javnosti, da so se pač oblasti znašle malo manj kot pred zidom in so morale popustiti desnici. (Govorim „smo“, čeprav so tisti, ki podatkov niso pravočasno dali v javnost, krivi bolj kot vsi drugi, ki smo spali na dobrih sosednih odnosih.) Najbrž smo s tem potrdili natanko tisto, kar so od nas pričakovali potrditi: ali da smo tako notranje šibki, da si ne moremo privoščiti odgovora, ali pa smo tako notranje razdvojeni. Pri enem in drugem pa ne gre več samo za ponos, ampak

za nujno dolžnost braniti svojo ozemelsko nedotakljivost; naše izogibanje spornim vprašanjem bi res lahko v tujini razumeli kot šibkost...

Napačno je torej izhodišče, da se vedno branimo. Branimo se, če naši ljudje reagirajo na velikomemška gesla, sramujemo se svojega „divjaštva“, če dvema italijanskima avtomobiloma predrejo zračnice, čeprav je temu rabilo za izključni povod poprejšnje fašistično pretepanje. Branimo se, da nismo mi ničesar storili, da bi poslabšali odnose. Komu to dokazujemo? Celo preveč smo skrbeli, da ne bi poslabšali odnosov, pa smo jih zapeljali v skušnjava. Branimo se pred napadi italijanskega in avstrijskega tiska dostojanstveno in skoraj brez stališč, še naprej se zatekamo v dobre sosedske odnose. Dobri odnosi pa bodo šele tedaj, ko bodo jasne vzajemne pravice in dolžnosti, ko bomo čvrsto stali na stališčih o trdnosti Jugoslavije, in o izpolnjevanju mednarodnih pogodb, na temelju katerih se je za nas končala druga svetovna vojna. Da bi torej v resnici, ne le na videz, premostili tisto, kar na sločuje.

Moja Drčar-Murko

ZAVZEMANJE ZA PRAVICE NAŠIH MANJŠIN NI NACIONALIZEM

Med drugo svetovno vojno in v letih po njej se je nova Jugoslavija zelo odločno borila za primorske Slovence in Hrvate in za koroške Slovence, a tržaško vprašanje je bilo nekaj časa glavno sporno vprašanje mednarodne politike. Nato pa je sledilo 15 let politike, ki je zaradi dobrih sosedskih odnosov pretiravala pomen vsega, kar je govorilo v njeno korist, zamolčevala ali zmanjševala pa pomen vsega, kar je govorilo proti temu... Na naši manjšini v sosednjih državah se je vplivalo v tem smislu, da naj nastopajo kar najbolj blago, sugeriralo se je pristopanje celo k takšnim strankam večinskega naroda, ki v preteklosti in aktualnem položaju niso kazale nikake pripravljenosti za priznavanje manjšinskih pravic, in se ni mislilo na to, da se s tem lomijo hrbtenice ljudi, ki čutijo dnevno na svoji koži vse breme pripadnosti narodni manjšini. S to politiko so se dosegle odprte meje, prišlo je do raznih obiskov politikov in gostovanj gledališč, za to površino so se pa skrivala dejstva drugačne teže: italijanska kolonizacija

slovenskih naselij na Tržaškem, ukinitve dvojezičnega šolstva na Koroškem, ugotavljanje vindišarjev kot posebne skupine pri uradnih štetjih. V zadnjih mesecih so se temu pridružili izjava italijanskega zunanjega ministra Mora, fašistične demonstracije v Trstu, demonstrativni značaj proslave 50-letnice koroškega plebiscita v Celovcu, izjava Heimatdiensta, da na Koroškem ni mesta za obstoj dveh narodov, in proslavljanje spodnještajerskega nemštva v Gradcu ob navzočnosti uradnih predstavnikov.

V tem položaju se moramo zavedati, da zavzemanje za pravice naših manjšin ni nacionalizem in ne šovinizem in da z medlim nastopanjem samo slabimo položaj tistih smeri pri sosednjih narodih, ki bi hotele voditi drugačno politiko, ker nastopajo njihovi nasprotniki z argumentom, da so te manjšine že tako v agoniji in da se njihova matična država zanje ne briga. Tu ne more biti govora o vmešavanju v notranje zadeve drugih držav, saj obveznosti, sprejete z meddržavnimi pogodbami, niso samo notranjepolitično vprašanje. Prav tako ne velja argument, da zaradi teh vprašanj ne moremo začeti vojne, saj vsak poznavalec meddržavnih odnosov ve, da so med državami vedno odprta vprašanja, zaradi katerih ne pride do vojne, ki so pa vendar odprta in se morajo nekako reševati. Danes vidimo, da je prišlo brez vojne do priznavanja meje na Odri in Nisi, Avstrija je pa dosegla uspehe v vprašanju Južnih Tirolcev, za katero je uporabila tudi tribuno Združenih narodov. Ni dovolj, da ugotavljamo, da se čl. 7 avstrijske državne pogodbe ne izvaja, za njegovo izvajanje ne zadostuje medla politika, ki nima svojega izvora v Beogradu, potrebno je odločno nastopanje manjšin in njihove matične države...

Univ. prof. dr. Fran Zwitter

ZAPOZNELA REAKCIJA

Težave z Avstrijo je bilo mogoče predvideti skoraj do dneva natančno in se nanje pripraviti s pravočasno, vnaprejšnjo diplomatsko akcijo, usmerjeno z analizo ravnanja avstrijskih (in koroških) voditeljev in pisanja avstrijskega tiska. „Plebiscitna psihoza“ se je pripravljal najmanj že pred tremi leti in se je zlagoma stopnjevala. Zato je Kladivo (št. 3,5, oktober 1970), „cajtenge za koroške Slovence“ (izdajajo ga koroški študentje), povsem upravičeno zapisalo: „Proslavljanje 10. oktobra 1920 ne služi zgolj poživljanju nemško nacionalne ideje, temveč je tudi primer za to, kako se z gojenjem lokalnega patriotizma zakrivajo nacionalna in socialna nasprotja v deželi.“ Isti ljudje, ki so tako uspešno vodili politiko dobrega sosedstva, se sicer distancirajo od nacističnega Heimatdiensta, so proti ugotavljanju manjšine, vendar so razpustili mladinsko sekcijo socialistov v Celovcu, ker si je na proslavi, kjer naj bi se vsi veselili, oblečeni enako v koroške gvante, drznila javno dvomiti o pravičnosti sedanje poti do resničnega sožitja dveh narodov na Koroškem. Isti politiki, ki nam zagotavljajo upoštevanje vsega potrebnega (ustave, zakonov, meddržavnih pogodb itd.), so dopustili sedanji razvoj situacije...

Peter Kuhar

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

deli, kar bi bilo bistveno v prid. Zato ti svetujem, Pemc, da se pogovorimo mirno. Morda ti v znak priznanja povem kakšne stvari, ki vam bodo koristile. Če pa me boste dali v prešo, kar znate napraviti, se vam bom maščeval in vam povedal stvari, ki vam bodo zagrenile vaš posel za vedno.

„Kako misliš to, Hrast?“ ga je Pemc vprašujoče gledal, ker še ni doumel njegove zvijače.

„Zelo enostavno. Kdo mi more ubraniti, da ti navedem vrsto imen od divizijskega štaba do bataljonov, da delajo za gestapo? Poblazneli boste v sumničenju. Spomni se, kako je bilo, ko ste naselili kurirju. Še danes ne veste, kdo od tistih, ki jih je navedel, je agent in kdo ni. Drugič, pa ste naselili gestapo, ko je likvidiral resnične agente, vi pa ste mislili, da so padli kot žrtve nemške zasede. In končno, Pemc, kaj mi moreš, če rečem, da sva celo midva sodelovala že pred vojno z Nemci.“

Poljak ni vzdržal, ves se je tresel, ko je rekel: „Dovoli, tovariš Pemc, da midva z Bliskom naučiva spodobnosti to barabo gestapovsko. Daj nama ga za pol ure, pa bo drugače govoril!“

Pemca je zalila jeza ob Hrastovi predrznosti, toda napel je vse sile, da se je obvladal in ostal miren. Vedel je, da iz Hrasta govori strah, zato je najprej pomiril Poljaka, Hrastu pa je odgovoril:

„Nihače ti ne brani, Hrast. Ti lahko navedeš vse, kar hočeš. Samo, kaj ti bomo verjeli. To je vprašanje. Če se poslužiš tega, si boš svoj položaj samo poslabšal. Namesto, da bi si hitro prislužil smrt, te bo doletela počasi. Zato ti svetujem, da prenehamo s tem. Moj namen je, da se pogovoriva o stvareh, za katere se nam zdi potrebno, da jih vemo. Pri tem bo tudi ostalo. Če boš pa nesramen, nas boš prisilil, da te bosta prav tadva naučila vljudnosti in te nekoliko zmečala.“

Hrast je sledil njegovim besedam in požrl slino. Po-

gledi Bliska in Poljaka mu niso obetali nič dobrega. Zato je spremenil taktiko, ki naj bi mu prinesla nagel strel, kar si je želel.

„Zahvaljujem se ti za pozornost in razumevanje, Pemc. Kot nasprotnika sem te vedno visoko cenil in spoštoval kot človeka. Ni me sram, da sem pri tebi naletel na mino. Moral bi te odstraniti, preden bi začel kakšno večjo potezo. Nekoč ni dosti manjkalo, ob napadu v Selški dolini,“ je razlagal Hrast, kot bi govoril samemu sebi z očitajočim glasom zavoljo nepopravljive napake. Hrast je globoko zajel sapo in nadaljeval: „Da se bomo prav razumeli, vam moram nekaj povedati o sebi, kar bo naše odnose osvetlilo v pravi luči. Jaz sem bil vaš idejni nasprotnik, trdno prepričan v zmago nacionalnega socializma v svetu in prepričan, da je za zmago v totalni vojni dovoljeno vsako sredstvo. Zvijah se poslužujejo vsi za uveljavljanje takličnih potez in za doseg strateških ciljev. V tej vojni je nujno uničenje ene strani, da se uveljavi druga. V sklopu te naloge sem bil specialni agent komande varnostne policije pri SD, šefa oddelka gestapa. Delal nisem z nikomer, zato bom govoril izključno o sebi, ker sem vaš plen in ne maram spravljati drugih v nesrečo. Nemci so hoteli, da bi postal divizijski komandant, s tega položaja pa bi zmedel predvidevane akcije in pripeljal v ofenzivni divizijo v propast. Po poboju partijske šole, ko se je zanka okoli mene zožila, sem slutil, da me že sumite, nisem pa bil o tem prepričan, mi je preostala ena sama možnost: pobiti štab divizije in izginiti. Toda to se ni ujemalo z nemškim načrtom, ki je podcenjeval delo vaše varnostne obveščevalne službe. Moj šef je naredil s tem, kar je delal z menoj, neodpušljivo napako, ki mu jo močno zamerim. Do komandanta divizije bi me moral osvoboditi vsake dolžnosti, ker tudi malenkosti osumljajo. Tako je prepoceni izgubil orožje iz rok.“

„Povej mi kaj o svojem šefu,“ je zamišljeno rekel Pemc

in se spominjal Hrastove kariere in naivnosti nekaterih vodstev.

Illegalcem Hrast, takrat z ilegalnim imenom Marko, dela v industrijskem mestu. Vzdržuje zvezo med pokrajinskim odborom Osvobodilne fronte in gestapovskim funkcionarjem, ki pravi, da je bil komunist KP Nemčije, kaže staro legitimacijo in je pripravljen sodelovati z osvobodilnim gibanjem. Daje pištole, municijo, razne osebne karte, ob katerih pozabijo na evidenčne številke. Obliublja tisoč brzostrelk z napadom na posebno skladišče. Stvari se pletejo tako daleč, da posreduje CK KPS in zahteva preiskavo. Vmes aretacije, spopadi in polovično uničenje brigade na Žirovskem vrhu.

Hrast, kateremu so na terenu postala tla prevroča, se pojavi v diviziji z odličnimi priporočili. Kot strokovnjak napreduje in žanje na eni strani hvalo in zaupanje, po drugi strani pa zavist in pomisleke.

On, major, med delavci primitivci, pa zadaja udarce desno in levo, ne da bi mislil, kako so mu škrti dnevi. Od uspehov in žrtve je zaslepljen kakor njegov šef.

Hrast, ki se je v vlažni kleti čez noč prehladil, se je odkašljaj, malo pomislil in pripovedoval:

„O njegovem delu itak mnogo veste, o njem pa vsi vedo bore malo. Jaz povem lahko le svoje mnenje o njem. Vojna mu je šport in obveščevalna služba konjiček. Je umetnik kombinacij in ekstravaganc. Melanholična zver. Pri njem je vse odvisno od razpoloženja. Vam je nevaren bolj kot ves okosteneli, birokratski gestapovski aparat, ki se težko prilagaja vašim taktiki. Ni nacistični fanatik in ne zagrižen German. Razume dušo partizanske vojne. Ne sovraži partizanov in ne Slovencev, še manj Slovence. Komuniste kot nasprotnike pa celo ceni. Ne ljubi nikogar, razen sebe. V bistvu se ukvarja s seboj in mu je vse le sredstvo: vojna, komunisti in gestapo. Je pa vražje prebrisani in v njem imaš, Pemc, nevarnega nasprotnika. Z me-

KADAR DEMOKRACIJA NI LE PRAZNA BESEDA:

Retoromani v Švici uživajo vse pravice

V švicarskem kantonu Graubünden — Grogioni — Grischun živijo Nemci, Italijani in Romanči (Retoromani) ter ima zato ta kanton tri imena, nemško, italijansko in romančo. Osnovnošolske knjige tiskajo v kantonu v sedmih jezikih: v nemškem, italijanskem in v petih romančih ali retoromančih jezikih. Vseh prebivalcev v kantonu je okoli 137.000. Retoromančev pa je 40.000. To velja od 20. februarja l. 1938, ko so na splošnem vsešvicarskem referendumu z 92 % vseh volivcev proglasili romančo jezik za četrti državni jezik Švice, kljub temu, da je vseh Švicarjev 4.700.000, a Romančev samo en odstotek celotnega prebivalstva.

A tudi Romanči, teh 40.000 ljudi, govorijo pet jezikov, pet jezikov ne pet narečij. Od 16. stoletja, od dobe, ko se je začela protestantska reforma in za njo kontrareforma, je nastalo pet romančev jezikov.

Takrat, ko je v 16. stoletju protestantska reforma sprožila prevajanja svetega pisma v narodne jezike v Evropi, ko je to delo opravljali v Nemčiji Martin Luter, pri nas Slovencih Primož Trubar in njegovi, je prevajal v retoromanščino Novi testament Giachem Bif-

run že 1560, torej komaj kako desetletje za Lutrom in še celo istočasno z našimi slovenskimi prevodi svetega pisma. Iz tega prevoda so Retoromanči v Gornji Engadini dobili svoje slovstvo in je njihova romančo govornica postala pravi jezik.

Romanči so se delili in so še razdeljeni v protestante in katolike. V 16. stoletju imamo že dva protestantska retoromanska jezika s slovstvom, ki se je začelo s prevodi svetega pisma in pisanjem nabožnih knjig. Imamo zato protestantska romanča jezika „engiadin ota“ in „engiadin bassa“, iz gornje in dolnje Engadinske doline. Iz katoliške kontrareforme so v dolini gornjega Rena nastali trije jeziki „surselva“ in „sutselva“ in v sredi med tema jezikoma in med engadinskima jezikoma imamo še peti jezik — „surmiran“. V vseh teh petih jezikih izdajajo svoje posebne leposlovne knjige in periodične liste. Švicarska država pa skrbi, da imajo vse zakone prevedene v svoje romančo jezike in da imajo otroci v osnovnih šolah v petih jezikih abecednike in druge šolske knjige.

Cerkvi se držita, seveda v protestantskih in katoliških verskih skupinah, romančo jezikov, ki so že v 16. stoletju začeli z najzahtevnejšimi besedili svetopisemskih knjig svojo najprej nabožno in nato posvetno literaturo. V protestantskih cerkvah pojejo na ves glas svoje psalme v romančo jezikih in jim pridigajo pastori ali v jeziku „engiadin ota“ ali „engiadin bassa“. Katoliški župniki pa jih spovedujejo v jezikih „surselva“ ali pa „sutselva“ in če je potrebno še v „surmiran“ jeziku, pojejo v teh treh jezikih, berejo molitve, učijo po semeniščih mlade semenišnike, maše bero in ponavljajo za duhovnikom v teh petih jezikih, a v nekoč slavni škofiji Coira, ki je obsegala v prvi dobi pokristjanjenja vse ladinske vernike, pa se držijo cerkvene oblasti ali koncilskih navodil ali pa starih lutrovskih izročil o domačem jeziku v liturgijah.

V Bernu imajo na univerzah stolice za romančo jezike in posebno znanstveno revijo Ramica Helvetica.

Pa tudi švicarska zvezna vlada strogo bedi nad tem, da bi turizem ne okrnil etničnega romančo ozemlja, da ne bi turistični hoteli zakrili etnične romančo podobe krajev. Vsakdo, ki prihaja sem v službo, se mora naučiti enega romančo jezika, romančo jezik pa mora znati tudi Švicar, ki si tu zgradi svojo počitniško hišico ali vilo. Ko je znanstvenik romančo jezikov Ricardo Liver z berneške univerze predaval o obstoju petih romančev jezikov v kantonu Grogioni — Graubünden — Gri-

schun v dvorani na goriškem gradu pred številnimi furlanskimi znanstveniki na 50. jubilejnem kongresu Furlanskega filološkega društva, so navzoči Furlani in drugi Ladinci kar ostrmeli, ker se jim je spontano vsilila primerjava med ravnanjem švicarskih in pa italijanskih oblasti nasproti furlanskim in drugim landinskim skupinam v obeh teh dveh državah. Takrat so še bolj izrazito čutili s predsednikom Pelizzom, da nimajo „ricognossiment ufizial dal nostri lengaz“ z vsemi ustreznimi posledicami v cerkvi, šoli in v življenju nasploh.

Švica je v svojem obsejnim kantonu Grogioni, ki ga obdajajo meje Avstrije in Italije, priznala skupno 40.000 Romančev, ki govorijo pet romančev jezikov, status enakopravnosti z ostalimi tremi jeziki v deželi, medtem ko Italija ni sposobna priznati Furlanom te njihove pravice, pa čeprav je že leta 1873 goriški glotolog Graziadei Ascoli v svojih „Saggi ladini“ priznal furlanščino kot jezik in ne narečje.

Presenetljiva je ugotovitev, da je le nekaj redkih pisateljev romančo jezika, a po svojih delih odločilnega pomena ustvarilo pisani retoromanski jezik, ki se lahko postavi kot enakovreden drugim romančev jezikom, ki so se porodili že nekaj stoletij pred njim. Prav zaradi nastajanja leposlovja se je pojavila v majhnem narodcu v širših ljudskih krogih jezikovna zavest. Prav to dejstvo, da imajo lasten jezik, ki ustvarja leposlovje in v določenem smislu ustvarja tudi jezik sam, ga povzdiguje od narečja na dostojanstveno raven literarnega jezika. In to so dosegli Retoromani, ker so že

v 16. stoletju ob protestantski reformi dobili literaturo, ki jim je dala zavest, da njihova govornica ni več navadno kmečko oziroma hribovsko narečje, ampak pravi jezik, saj ustvarja literaturo.

Furlani so imeli v srednjem veku že leposlovje, še preden so jezikoslovci, kot n. pr. Ascoli, ugotovili, da je „vrsta romanskih narečij povezana med seboj po posebnih podobnostih, ki se raztezajo od grebenov Alp, od izvirov Rena do Jadranskega morja“, da je torej furlanščina člen teh romančev narečij in da tvori skupaj z njimi posebno celoto, ki ima vse elemente posebnega jezika.

Mi Slovenci smo tudi, podobno kot Romanči v Švici, dobili v 16. stoletju literaturo, ki je našo govornico dvignila na raven jezika, ki je stalno ustvarjal literaturo in zavest svojega posebnega jezika, in je zato ob nastopu ilirizma s Prešernom na čelu zavrnila sleherno spojitve z drugimi podobnimi slovanskimi jeziki. Retoromani so imeli srečo, da so živeli v večnarodnosti švicarski državi, ki je imela dovolj demokratičnega čuta za vse jezike v državni zvezi, niso pa imeli sreče Furlani, ki so se znašli v 19. stoletju v zedinjeni Italiji, ki neolatinskim ladinskim jezikom noče priznati pravice do samostojnosti.

re. al.
(Primorski dnevnik)

Slovenija lani

Podatki zavoda za statistiko SRS posredujejo zanimiv pogled na razvoj v Sloveniji v letu 1970.

Obseg industrijske proizvodnje se je v primerjavi z letom 1969 povečal za 9 %, produktivnost v industriji pa je narasla za 5,2 %; družbeni produkt se je povečal za 15 % in narodni dohodek za 14 %. V zunanji trgovini se je izvoz povečal za 7 %, toda uvoz je narasel kar za 29 %. Cene v maloprodaji so se dvignile za 10 % (pri kmetijskih izdelkih celo za 16 %); zaradi tega so življenjski stroški porasli za 11,3 %, vendar so narasli tudi osebni dohodki, in sicer nominalno za 19 %, glede na to, koliko je bilo moč kupiti z dobljenim denarjem, pa za 7 %.

Število TV naročnikov se je povečalo za 12 % in je bilo v Sloveniji (brez decembrske prodaje) lani že 226 tisoč televizorjev, to je skoraj polovica toliko kot radijskih. Zato pa je precej padlo število obiskovalcev kinopredstav, in sicer v primerjavi z letom 1969 za 5 %. Precej se je povečalo število obiskovalcev gledaliških predstav, in sicer za 12 % v poklicnih in za 7 % v mladinskih gledališčih, medtem ko je obiske amaterskih gledališč občutno padel.

V minulem letu je v Sloveniji izhajalo skupno 167 različnih časopisov, ki so dosegli skupno naklado 9, milijona izvodov. Knjigarne v Sloveniji pa so lani izdale 1200 knjig in brošur v skupni nakladi 6 milijonov izvodov.

Ob koncu lanskega leta je bilo po oceni 1 milijon in 726 tisoč Slovencev (to je brez tistih, ki živijo izven Jugoslavije). Zakonskih zvez je bilo v Sloveniji lani sklenjenih za 5 % manj kot v letu 1969 (namreč 13.501), število zakonskih razvez pa je bilo 1844, to je za 9 % manj kot leto poprej.

DROBNE ZANIMIVOSTI

● Znameniti akvedukt v Segoviji v Španiji, ki so ga zgradili Rimljani pred 2000 leti, še danes dovaja mestu pitno vodo iz bližnjih gor.

● Mnogim podmornicam vgradijo v oklep posebne šrambe za nato, razbitinami in raznimi predmeti, kakršni so navadno na podmornicah. Ob sovražnem napadu spustijo s pomočjo stisnjene zraka vse skupaj na površino, da bi nasprotnik mislil, da je potopljen in nehal metati globinske bombe.

PRIPRAVE NA NOVO LETO 2000

Medtem ko smo si navadni zemljani komaj oddahnili od sprejema novega leta 1971, pa nekateri načrtujejo bolj dolgoročno. Že nekaj let se pripravljajo na „sprejem“ novega leta 2000, začetka tretjega tisočletja.

Anglež John Goodman se je že pred nekaj leti oklical za „sekretarja svetovne organizacije za sprejem novega leta 2000“. Ni pa ostalo le pri naslovu. Pravijo, da si John Goodman dopisuje z ljudmi z vseh koncev sveta. Pošilja pisma županom in drugim uglednim osebnostim. Išče ljudi enakega mišljenja, ki naj bi podprli njegovo zamisel, da bi po vsem svetu zasadili drevesa, ki bi bila ob

koncu našega tisočletja stara najmanj tri desetletja.

Prav tako zanimiva je tudi ideja Dragutina Exla z Reke. Objavil jo je pred tremi leti in že takrat je bila po njegovih trditvah tri leta starejša od Goodmanove. Če bo to dejstvo obveljalo, bi se Dragutin Exle lahko z vso pravico imenoval „predsednik“ svetovne organizacije za proslavo novega leta 2000.

Kot Goodman si je tudi Exle zamislil ustanovitev svetovne organizacije za proslavo leta 2000 z nacionalnimi predstavništvi v vsaki deželi. Člani te organizacije bi lahko postali vsi državljani, ki bi kupovali steklenice alkoholnih pijač, namenjene za

proslavo leta 2000, in si jih med seboj darovali. Vse te številne steklenice bi morali med svečanim ceremonialom odpreti šele za novo leto 2000. Vsaka steklenica, darovana z namenom, da jo ljudje hranijo do leta 2000, bi morala biti opremljena po avtorjevi zamisli poleg nalepke tovarne (torej odlična reklama za proizvajalce alkoholnih pijač) tudi s priložnostnimi znamkami z motivi krajev, kjer so alkohol izdelali.

Exle si je zamislil, da bi ljudje steklenice, ki bodo prestopile meje dežele, pošiljali skupaj s čestitkami in magnetofonskimi trakovi s posnetki narodnih pesmi.

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA —

noj je pogubil del sebe. Opravili ste z menoj, niste pa z njim. Gorje ti, Pemc, če mu padeš v roke!”

„Ne bojim se ga. Niti v bataljonski štab nam ne bo več vrinil agenta, lahko pa se zgodi, da bi kmalu sedel tu, kjer sedaj sedi ti.”

„To je naivna izjava, Pemc, če dovoliš pripombo. Zdi se mi pa, da premalo poznate gestapo. Oni delajo dolgoročno. Leta minejo, ko spremenijo človeka in orodje. Ko se mu vse upre, ko vidi, da dela za izgubljeno stvar, ne more nazaj. Metode gestapa so zobje ščuke ali kače: samo naprej v trebuh in nikakor ne ven iz gobca. To vem po svoji lastni izkušnji,” je dejal Hrast in se žalostno nasmehnil ter predejal zvezane roke, ki so mu zatekle, s kolena na koleno.

„Dobra primera,” je dejal Pemc. „Skušal si jo bom zapomniti. Še to nam povej, kako so te dobili v kremplje.”

Hrast je dvignil svoj pogled v nizki, zakajeni strop in začel govoriti, kot bi se razgovarjal sam s seboj:

„To je bilo davno. Leta 1938 so me dobili kot oficirja stare vojske. Pri meni je šlo vse v redu, samo izhodišče je bilo napačno. Skratka, vsedel sem se na napačni vlak in se tega prepozno zavedel, da bi lahko prestopil. Moja politična orientacija je bila ničeva. Pred vojno sem ocenjeval položaj tako, da Jugoslavija med dvema kamnoma ne bo mogla obstati. Prodor nemškega kapitala na Balkan me je pridobil zanje. Komunizem, kot so mi ga prikazali s primerov Rusije, in fašizem sem v posledicah na posameznika izenačil. Oba jemljeta individualnost in proglašata kult materialnosti za rešitev človeka. Zato sem se priključil tisti strani, za katero sem sklepal, da bo zmogala. Drugo napačno izhodišče je bilo osebno. Živel sem hotel udobno, zato sem potreboval denarja. Dal sem se Nemcem kupiti, ostal sem kupljen. Sedaj plačam,” je zaključil Hrast užaloščeno.

„Ali ne občutiš nobene krivde, ker si izdal svoj narod in svojo kri?”

„Nikoli nisem moraliziral. Za dobro sem imel to, kar mi je koristilo. V življenju pride vse drugače, kot si zamišljamo v začetku, ko še ne mislimo na posledice; vojna je bila vsiljena meni in vam. Prepozno sem spoznal, da bom poginil za neumno in izgubljeno stvar.”

„Hrast, ne samo za neumno. Za lopovsko in zločinsko stvar boš poginil. V očeh ljudi boš ostal navadna svinja.”

„Tudi to imaš prav. Ulovil si me za rep. Sklenil sem, da bo Cerkno zadnji podvig. Ranil bi se, odšel v bolnico ali pa bi se nekam zabil in počakal konca. Priznam, da ste me moralno zlomili. Toda sovražil sem vas tudi zaradi tega, ker ste nenehno podcenjevali stare oficirje. Zavoljo tega sem precej naredil proti vam.”

„Dobro,” je dejal Pemc in odprl blok pred seboj. Potem ga je začel spravevati podrobnosti o izdajah ob napadih, o njegovih odnosih do nekaterih ljudi in o njegovih zvezah. Major Hrast je začel živčno prelagati zvezane roke s kolena na koleno, nekajkrat se je celo ozrl k vratom, kjer je stal stražar in kjer se je srečal s sovražnim Poljakom v Bliskovim pogledom. Jezik se mu je začel zapletati, nazadnje pa se je zakrknil in umolknil. Ko je Pemc videl, da ne bo prišel več naprej, ga je dal odpeljati.

Komaj so se zaprla vrata, se je razkoračil Tomo ves blede od jeze in rekel: „Bom jaz naučil govoriti gestapovsko barabo.”

Pemc se mu je smejal, vsal in se sprehodil po sobi. Nekaj novih misli mu je zbudil ta razgovor.

25

Črni mercedes je s hitrostjo čez slo kilometrov požiral cesto proti Ljubljani. Na ovinkih so zavore presunljivo cvilele. Avto se je v spretih vozniških rokah držal ceste kljub neznanski hitrosti na poledenelem cestišču.

Major Wolf je brezbržno pasel oči po sneženi Jelovici. Včasih je pogledal šoferja v naveličani obraz. Wolf je čas vožnje vedno koristno porabil. Včasih je koval svoje načrte ali pa se je menil s šoferjem. To je bila njegova taktika v odnosih z ljudmi. Major, ki je vse svoje življenje zavestno prikrival pred javnostjo, je skušal čim več zvedeti o drugih. Zavedal se je pomena odnosov med šoferji in šefi, med šefi in adjutanti in med šefi in tajnicami. Držal se je načela, da mora biti človek, ki ga vozi, brezpogojno njegov, ker ga sicer izkoristijo drugi za svoje namene, kar kor je delal sam in ne brez uspeha. Za topel odnos je avtoriteta položaja premalo. Na položaj ni dosti gradil, ker je vedel iz izkušnje, kar ti družba danes prizna, ti lahko že jutri vzame, ali še bolje: tisti, ki te danes dvigajo v nebo, te jutri lahko pljujejo ali celo teptajo v prah. Če jim nisi všeč, te polipajo tam, kjer lisica lježa — za trebuh. In kdo je všeč vsem? Čim višje se vzpneš na lestevici pomembnosti, z močnejšimi in večjimi svinjami se srečuješ v konkurenčnem boju. In seveda, globlje lahko strmoglaviš. Kadar pa je tvoj obstoj v krizi, so ti najbližji lahko najbolj nevarni. To modrost je zajel iz preproste resnice: čim večji si, tem manjši si v očeh zavisti. Kdo se sprizajni s tem, da bo nenehno krivil hrbtenico, molčal in izvajal ukaze velikega šefa? Posebno, če misli, da se je rodil za kaj drugega, kot ga je doletelo. Zato je smatral dobre odnose med šefi in podrejenimi za nekaj, za kar se je treba posebej potruditi in nikdar zanemariti. Zavist je dobro poznal, ker je bila močno zakoreninjena v nemški naravi. Tudi firer je računal nanjo, ko je proglasil vojno za gospodstvo nad svetom. S silo vzeti nevrednim, ki imajo, in dati izbranim, ki nimajo. „Pravzaprav je zavist cement Nemčije, porojena iz manjvrednostnih kompleksov,” je zaključil Wolf.

(Dalje v prihodnji številki)

H. F. MALTBY

čudna oporoka

Hotel sem uživati svoj prvi prosti večer. Žena je prejšnji dan odšla za deset dni k sorodnikom v Philadelphijo. Usoda pa je hotela drugače. Ko je pozvonilo pri glavnih vratih, je stenska ura kazala točno pol desetih. Dvignil sem se iz naslonjača in bil odločen, da bom obiskovalcu, pa naj bo, kdor hoče, pokazal jezen obraz, ker me vznemirja. Pa ni bil odrasel človek, ampak fant kakih petnajstih let, majhne rasti in bledega obraza.

— Prosim vas, — je rekel z negotovim glasom, — ali stanuje tu odvetnik Perry?

— Jaz sem, kaj želiš?

— Bi hoteli takoj z mano? — je vprašal.

Presenečeno sem ga gledal.

— Kam? In preden grem, mar ne bi bilo dobro, da mi pojasniš, za kaj gre?

— Nimava časa. Prosim me je, naj vas takoj pripeljem.

— Poslušaj, mali, je to kaka otroška igra? Šala?

— Ni šala. On umira.

— Kdo umira?

— Starec, ki stanuje v naši hiši.

— Kako mu je ime? Ga poznam?

— Nisem ga vprašal za ime. Vem samo to, da je pri nas tri dni in da je zelo star.

— Nikakor ne morem razumeti... če praviš, da umira, zakaj hoče, da pridem jaz? Zdravnika potrebuje, ne pa odvetnika.

— Ne, ne. Zdravnik je že bil pri njem in je rekel, da ne bo preživel noči... Sedaj potrebuje odvetnika, da bi mu povedal svojo poslednjo voljo.

— Zakaj pa si prišel prav k meni? Še vsaj deset odvetnikov je v bližini.

— Starec mi je rekel, da ste vi najbližji. Našel je naslov v telefonskem imeniku in me je takoj poslal k vam. Oh, prosim vas! Ne bo umrl srečen, če ne bo govoril z vami.

Naslonil sem se na vrata in se nisem mogel odločiti. Zakaj je ta starec izbral prav mene, in to ravno na moj prvi prosti večer? Nisem nameraval ubogati fanta, ko pa sem videl njegove proseče oči, sem odločitev spremenil.

— Kje stanuješ?

— Hawthorne Street 14.

Ta naslov mi je zvenel nekam znano; ulica je morala biti nekje blizu železniške postaje Norwalk, v starem delu mesta.

Vzel sem plašč in rekel: — Pojdiva!

Zunaj je stal taksi. Vso pot nisva nič govorila. Bil sem nekako živčen.

Jaz, znani odvetnik z Manhattan, grem poslušat poslednje želje nekega starca. Kakšen klient! Njegova poslednja volja! Morda vsega skupaj dvesto dolarjev, ki jih bo zapustil kdove komu...

Ko je taksi zavozil v temachno ulico, je fant zavpil: — Tu smo!

— Trenutek, — sem rekel šoferju in dodal: — Bolje bo, če me počakate. Naj taksimeter dela.

— Dobro. Ne bom se premaknil.

Fant me je vodil po blatni stezi k leseni hišici. Vhod je razsvetljevala slabotna žarnica. Če je to penzion, je to eden najslabših, sem si mislil.

Šla sva po stopnicah do nekih vrat. Ko sva potrkala, se je zaslišal glas, ki je dejal: „Naprej!“

Fant je odprl vrata in me spustil naprej. Znašla sva se v sobi, sredi katere je bila miza, ob strani pa postelja, na kateri je ležal možki bledega obraza. Nasmehnil se je, ko sem stopil k njemu.

— Zelo ljubeznivo, — je rekel dostojanstveno, — da ste prišli. Nisem imel upanja, da boste sprejeli.

— No, vaš odposlanec je bil zelo prepričljiv.

— Kljub temu se moram opravičiti... Nisem vedel, da je moje stanje tako resno.

— Ste prepričani...

— ...da ne bom preživel noči? — se je grenko nasmehnil. — Bojim se, da je tako. Že leta sem bolan na srcu in zelo dobro vem, bolje kot kak zdravnik. Nocoj čutim, da je konec blizu.

Tiho sem stal ob njegovi postelji, njegova mirnost me je presenečala.

— Jerry, — je nagovoril dečka, — ponudi odvetniku stol... in če ti ni težko, naju pusti sama. Želel bi čimprej končati...

Počakal je, da je Jerry odšel, nato pa vprašal: — Ste pripravljeni?

V notranjosti žepa plašča sem imel nekaj potrjenih obrazcev za oporoke. Vzel sem enega in rekel:

— Pripravljen sem.

— Seveda bom vaš trud plačal...

— Izpod blazine je privlekel že pripravljene ček. Pogledal sem na znesek: 200 dolarjev. Gledal me je: — Upam, da bo dovolj.

— Še preveč! — sem odgovoril.

Vzdihnil je: — Potem pa, če hočete zapisati... Moje ime je Henry Wilton.

— Naslov?

— Nimam hiše. Tu sem tri dni; mislim, da bi ta naslov zadostoval.

— Da, seveda, — sem dejal, Wilton pa je nadaljeval:

— ...imenujem za izvrševalca moje oporoke banko Queens National, ki pozna moje zadeve. Izjavljam, da sem popolnoma zdravega razuma in da želim le preprečiti, da bi imeli moji bližnji in daljni sorodniki, ki nestrpno čakajo, kdaj bom umrl, kakršno koli korist od moje smrti...

„Glej, kam pes taco moli!“ sem si mislil. „Maščevanje, nič drugega kot maščevanje! Ta človek ne bi mogel mirno ležati, če bi vedel, da so dobili njegov denar v roke njegovi sorodniki.“

— Vse, kar imam, zapuščam društvu za varstvo živali, institutu za gluhome in institutu za mladoletnike. Vsaka od teh ustanov dobi po pet tisoč dolarjev...

Presenečeno sem dvignil glavo, starec pa je nadaljeval:

— Ostanek deset tisoč dolarjev naj izročijo družbi, ki skrbi za javne parke v New Yorku, z željo, da nadaljuje z nedeljskimi brezplačnimi koncerti, ki so mi bili v veliko veselje toliko let...

Narekoval je še neke manj važne stvari in nato z drhtečo se roko pod-

pisal. Poklicala sva Jerryja, ki se je tudi podpisal.

Moja naloga je bila končana. Vstal sem, pozdravil, se poslovil od starca in mu obljubil, da bom prišel naslednji dan.

— Našel vas bom še živega, boste videli, — sem rekel in mu zaželel lahko noč.

Stopil sem v taksi in začel razmišljati. To je bila zelo zanimiva in poučna noč. Naučila me je, da ljudi ne smem soditi po videzu. Ta človek, ki je bil videti tako reven, je razdal vse svoje premoženje, petindvajset tisoč dolarjev, pa ni niti trenil z očesom.

— Tu smo, — me je zdramil šoferjev glas.

Plačal sem in gledal, kako se taksi oddaljuje. Nato sem počasi stopil proti vratom. Iskal sem ključke pa nenadoma opazil, da so vrata samo priprta. Stekel sem v hišo. Kazalo je, da je po stanovanju divjal uragan: vse je bilo premetano. Moja obleka in dragoceni predmeti so izginili, zidna blagajna je bila prazna. Dvignil sem telefonsko slušalko. Nič! Zica je bila pretrgana. Hitro sem odšel do policijske postaje, kjer sem vse povedal. Narednik je dejal:

— Pojdite z nami. Gremo k vašemu klientu.

Ko smo prišli pred hišo s številko 14 v Hawthorne Streetu, smo našli Jerryja z neko starejšo žensko.

— To je moja mama, — je povedal fant.

— Kje je gospod Wilton? — sem vprašal.

— Odšel.

— Umrl?

— Vraga umrl! — je zavpila ženska. — Izginil, pobegnil. Ni mi plačal niti penziona za tri dni!

— Brž ko ste odšli, — je pojasnjeval Jerry, — smo slišali, kako je tekel iz hiše. Zunaj ga je čakal možki z avtom... Klicali smo ga, pa kot da nas ni slišal!

Začutil sem, kako so mi klecala kolena.

— Je kaj... kaj pustil tu? — sem vprašal.

— Samo to...

Fant mi je dal potrjeno oporoko, na katero sem pisal, kar mi je starec narekoval. V enem kotu je bilo napisano: „Hvala, da ste nam pustili hišo na voljo. Res ste naivni, odvetnik!“

MOJA BESEDA

Svoje besede ne bom nikdar izpljunil. Če bo sila, jo bom raje nataknil na konice svinčnikov, razobesil na obzorje papirjev, da se v vetru scefra in strohni v blatu našega časa. Naj postane gnoj moje zemlje! Moja pravica je, da z njo napravim, kar se mi ljubi. Branil jo bom pred črno obsodbo, ki je sam nisem in nikoli ne bom izrekel. Kajti smrti v sebi ne poznam, kot ne poznam smrti tujih besed, ki so gost mojih ust.

Tisti, ki želijo smrt moji besedi so gluhome, ker jih obdaja tema sramote.

(iz zbirke „URA VESTI“)

SOUEN SHI-KAI

velikodušni profesor čang

Tisti večer je deževalo. Dež je curljal prek strehe in vlažna sapa je pronicala skozi ozko odprto vrat in celo v zadnji prostor Čangove hiše, kjer so proslavljali važen dogodek.

„Pridi bliže, hladna sapa,“ je rekel Čang in se nasmehnil. S prijatelji in ženami je proslavljali, ker je postal redni profesor na univerzi.

„Brij prek naših obrazov, hvala ti ti bomo.“

„Prek tvojega obraza!“ ga je popravil Ču, njegov mlajši prijatelj.

„Ne prek naših obrazov. Nam to ni potrebno. Zakaj govoriš o nas, če misliš sebe?“

Čang je dvignil roko k očem, kot bi jih hotel zaščititi.

„Kaj počneš z svojo roko?“ je dejal Ču objestno, kar je bila vsakakor posledica preveč popitega vina. „Povej nam!“

„Zalujem,“ je priznal Čang in

povesil roko. „Prav imaš, da si me spomnil moje starosti.“

Nenadoma je zavladala tišina. Čulo se je le curljanje dežja.

„Ne, prijatelj, ne tako,“ je prosil Čang. „Napačno ste me razumeli. Ču je moj brat, ne misli slabo.“

Z očmi je iskal svojo ženo, ki mu je sedela nasproti.

Kmalu so se spet začeli pogovarjati in smejeti, toda kar na lepem je ugasnila električna luč. Nastal je precejšen trušč. Gostje so v temi prevračali kozarce in nihče ni zaslišal jeznega vzklika Čangove žene.

„Nekdo me je poljubil!“ je vzkliknila še enkrat. „Kdo je bil?“

„Jaz nisem bil,“ je dejal Čang.

„Hočem vedeti, kdo!“ In nad goste je legla moreča tišina. Odgovora ni bilo.

„Strahopetnost je odveč!“ je vzkliknila Čangova žena. „Po licu sem ga namreč oprasnila. Spoznali ga bomo, ko spet zasveti luč.“

Čang je trepetal. Od jeze je postal rdeč v obraz, toda obvladal se je. Spomnil se je namreč povesti, katero je bil svetovalec Li Ju pripovedoval tiranu Tung Ceju. Med nekim slavjem so ugasnile sveče in neznanec si je drznil favoritinji ukrasti poljub.

„Predrzneža bomo zlahka spoznali, ker mu bo manjkal čop na čeladi!“ je favoritinja zaklicala knezu. Toda velikodušni knez je pozval vse navzoče vitezje, naj si odtrgajo čope s svojih čelad, še preden se prižgo sveče.

Ta velikodušnost ni ostala brez plačila. Kasneje, v bitki proti vojski države Cin mu je namreč predrzni vitez rešil življenje.

„Prijatelji,“ je dejal Čang sredi tišine, „gotovo ni bilo slabo misljeno. Moja žena se je najbrž ustrašila in bo kmalu pozabila na to. Prijatelji, prosim vas, opraskajte se vsi po licu, še preden bo svetlo.“

Njegov glas je bil truden, toda moder in dober, tak kot ponavadi.

In kako prav je imel Čang, profesor književnosti, se je izkazalo šele kasneje. Prijela ga je nova vlada, njegov sodnik pa je postal prijatelj Ču, ki je medtem stopil v vladajočo stranko. In Ču je Čanga rešil vseh nepotrebnih mučenj in ponižanj med preiskavo. Preprosto je ukazal, naj Čanga ustrelijo brez vsakršnega zaslišanja.

Johannes Rössler

zakon gostoljubnosti

— Tega človeka ne potrebujemo v hiši! — je besnela Kitty.

— Naš sosed je!

— Naj bo stokrat naš sosed!

— Kmalu bova ostala osamljena, Kitty, če boš ljudem šela požirke, ki jih popijejo!

— To niso več požirki niti čaše, ampak steklenice!

— Je rekla Kitty razburjeno. — Ta tvoj prijatelj samo pride, sede tako, da je obrnjen k omarici z whiskyjem, in ne preostane nam drugega, kot da mu ponudimo pijačo!

— To je zakon gostoljubnosti.

— To je zakon izkoriščanja! Takšna steklenica whiskyja ni poceni, in če ga pustiš samega s steklenico, je on kmalu poln, steklenica pa prazna. Saj veš, da pije čisto pijačo, ne da bi zraven kaj zaužil, ko pa izprazni steklenico, jo dvigne, se zamaje z njo in vpraša: „Koliko stane pri vas gostoljubnost? Pišete pri vas to besedo z veliko začetnico?“ Ne, Johannes, ne gre nam ravno tako sijajno, in tega človeka ne želim več videti v hiši.

Verjetno ste že uganili, da gre za mojega prijatelja Martina. Zame je že mnogo storil, dobavljal mi je zanimive filme, pisal o meni v časnikih. Priznam, da rad pijem, toda človek se ne more razjeziti nanj niti tedaj, kadar ga mora pijanega poriniti iz hiše.

Tedaj je dobila Kitty genialno idejo:

— Veš kaj, skrila bova steklenico z whiskyjem in mu rekla, da ti je zdravnik najstrožje prepovedal pijačo in da zato nimamo več whiskyja pri hiši.

— Ampak zdravnik mi sploh ni prepovedal pitja!

— To bo izgovor pred njim, da ohranja steklenico polno!

Nisem bil prepričan, ali je Kitty nasvet dober. Včasih se je to, kar je predlagala, tudi neumno končalo.

Obdal me je neprijeten občutek, ko je zvečer prišel Martin.

— Halo, prijatelj! — je vzkliknil, — Kako ti gre, Johannes? Kitty, kako gledaš na svet?

— Ne ravno najprijetneje! — je odgovorila Kitty.

— Johannesovo srce ni v redu in zdravnik mu je prepovedal whisky. Niti kapljice ne sme popiti.

— Je res, Johannes?

— Res, — sem odgovoril mračno.

— Preneumno! — je vzkliknil Martin jezno. — Doslej sem popil pri vama že toliko whiskyja, da mi je res že neprijetno. Zato sem danes prinesel v dar celo baterijo whiskyja, osem steklenic najboljšega! Ampak če ga Johannes ne sme piti...

Pogledal sem Kitty, ki se je pod mojim pogledom zvižala kot črv.

— Lahko bi steklenice tudi shranila za pozneje, — je dejala polglasno.

— Ne želim Johannessu zapeljati v skušnjavo. Dober whisky pri hiši je vražja skušnjava.

Odprl je torbo in nama pokazal celo baterijo steklenic. Nato je torbo zaprl in odšel.

Od tedaj sem mu že večkrat rekel, da zopet smem piti whisky. Martin zopet hodi k nam in pije našega. To je kazen za najino skopuštvost...

